

VESELÝ VÝLET®

KRKONOŠE / 36

LÉTO 2011

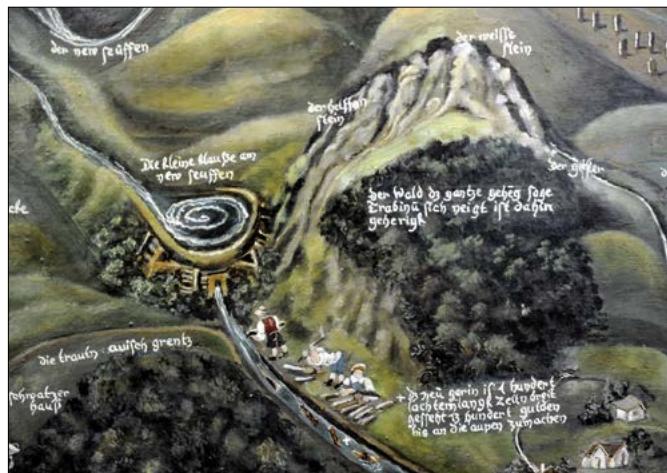

Je to právě pět set let, co přišli v roce 1511 do Obřího dolu první horníci a začali z nitra Sněžky dobývat bohatství, které tu příroda vytvořila. O půlstoletí později přišli dřevaři, aby vytěžili prales a dřevo poslali sto sedmdesát kilometrů po vodě do stříbrných dolů v Kutné Hoře. Postavili srubové přehrady klausy, aby po jejich vypuštění voda odnesla špalky po proudu. Před čtyřmi sty lety dokončili vykácení skoro celé rozlohy původního pralesa. Z různých míst rakouského císařství najmutí horníci a dřevaři se tu usadili a přeměnili podstatnou část Krkonoš na kulturní krajinu, jak ji známe dnes. Většinou jsou pro nás dávno zapomenutými anonymními osadníky. Při výletech si připomeneme jejich dílo a v několika vzácně dochovaných příbězích i konkrétní osoby. Jedním z míst, kam vás pozveme je Obří důl, kde stojí kaplička na zbytku zaniklé přehradě. Žádnou klausu z Krkonoš nezachytila fotografie, proto jsme si půjčili sto let starý snímek z Alp. Ovšem vrchol Sněžky je opravdový.

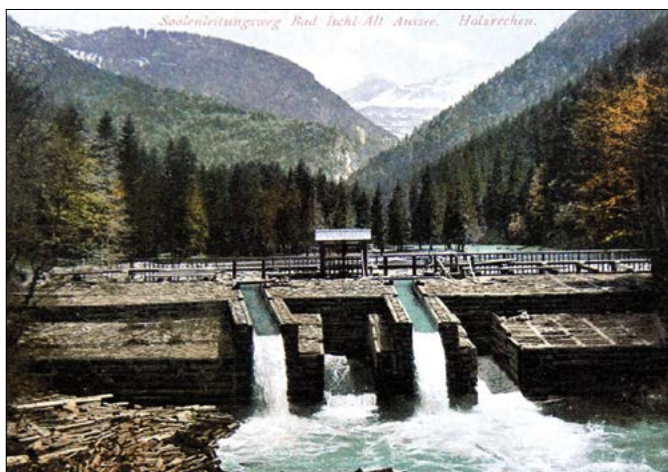
Z	Galerie, informační centrum a pension Veselý výlet	str. 2 - 3
D	Pec pod Sněžkou	str. 4 - 9
	Černý Důl	str. 10
A	Doporučujeme osvědčené služby	str. 7, 11, 19
	Malá Úpa	str. 12 - 13
R	Mapa východních Krkonoš	uprostřed
	Horní Maršov	str. 16 - 18
M	Janské Lázně	str. 20 - 21
	Žacléřsko	str. 22 - 23
A	Krkonošský národní park	str. 24 - 25
	Cedule a cedulky	str. 26 - 27

Stejně klauasy a smyky jako z fresky v hlavním sále Stavovského dvora v Bad Aussee stavěli zdejší odborníci v 16. století v Krkonoších.

Na výřezu kopie nejstarší obrazové mapy Krkonoš namalované krátce po roce 1576 je klauza na Černohorském potoce s poznámkou o novém smyku na spouštění dřeva do řeky Úpy za 1300 zlatých.

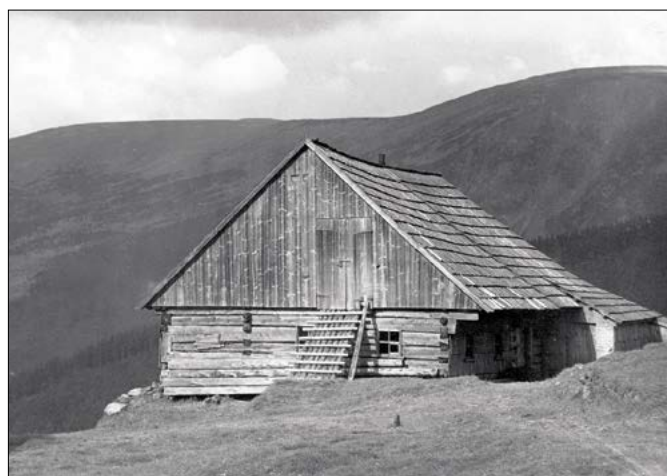
Velmi nás překvapilo, jak nepatrné stopy jsme našli po velké dřevěné klause na říčce Rettenbach jen sto let po zachycení na pohlednici ze Solné komory neda-leko lázní Bad Ischel.

Dřevaři spouštěli sáhové špalky k řekám stejně jako v Alpách pomocí dřevěných žlabů zvaných Riesen. Ve Velké Úpě je opětovně zavedli i pro dlouhé klády kar-patští dřevaři po velké kalamitě v říjnu 1930.

Letní bouda Vorderfatschenbach vysoko nad tyrolskou obcí Brandenburg je dodnes užívaná stejně prostým způsobem, jako kdysi letní boudy v Krkonoších v lokalitách nad 1200 metrů.

Využívání senišť a pastvin na hřebenech hor znali kolonisté ze svého původního domova v Alpách. Na Růžohorkách stálo osm letních bud, prvními známými uživateli této byly v letech 1785 až 1850 tři generace Hoferů z Velké Úpy. Po roce 1945 skončila jako palivové dřevo.

Po prohlídce zbytků jezerní klausy na Toplitzsee ve Štýrsku nás cestou k dalšímu cíli zaujala v osadě Gaiswinkl u silnice směrovka Haus Otter. Nejprve jsem si myslel, že je to dokonce Hans Otter, tedy stejné jméno jako u stavitele přehrad pro plavení dřeva z roku 1575 v našem údolí Úpy. Přijeli jsme k hezkému dřevěnému domku s impozantní skalní stěnou v pozadí s vědomím, že jeho obyvatelé nemohou nic tušit o konci speciality z jejich rodu v Krkonoších. Většinou tady neznají ani naše hory na severu Čech. My jsme poznali kraj, z kterého pocházeli někteří kolonisté údolí pod Sněžkou. Klausy, smyky, saně rohačky, krosny, roubené domy, letní boudy a hlavně jména Otter, Wimmer, Schraml, Kirchschrager patří k Solné komoře stejně jako k historii Krkonoš. Od poloviny devadesátých let jsme prohlédli řadu alpských údolí, prošli stovky hřbitovů a na náhrobcích a památnících padlých ze světových válek přečetli tisíce jmen. Naše děti se již odmítaly účastnit „hřbitovní“ turistiky. Dlouho jsme při hledání kraje předků našich předchůdců neměli úspěch. V každé krkonošské vlastivědě i časopisech si přečtete, jak úpské a stejně i sousední labské údolí kolonizovali osadníci z Alp. Literatura ani starousedlíci však nikdy neřekli, z kterého konkrétního místa pocházejí. Snad i proto se potomci alpských kolonistů po druhé světové válce nedomohli návratu do míst, odkud kdysi jejich předci přišli a skončili většinou v rovinách na severu východního Německa. V pátrání nás posunuly reakce na článek Odkud přišli? (VV 13/1999) a hlavně práce historika Gustava Erlbecka z roku 2002. Pozornost jsme nasměrovali do správných míst Solné komory a Tyrolska v Rakousku a do Pustertalu v italském Jižním Tyrolsku. S rozvojem internetu šlo hledání jmen předků krkonošských rodin skloubit s prohlídkou elektronického telefonního seznamu a různých vyhledávačů lidských osudů. I tak je původ většiny tradičních krkonošských rodin zahalen tajemstvím, které čeká na rozluštění. Jestli mají studenti historie, dokumentaristiky či sociální ekologie chuť se v rámci svých diplomových a doktorských prací pustit do pátrání, rádi jim předáme své zkušenosti. V archivech i přímo v Alpách na ně čekají skvělé objevy.

Předobraz Krkonoš jsme našli v tyrolské vesnici Brandenburg dvacet kilometrů od hornického města Schwaz. Do izolovaného údolí v horách, kde s plavením dřeva začali již roku 1412, jsme přijeli pátrat po stopách rodu Marksteinerů, zakladatelů krkonošských vesnic Malá Úpa a Borowice na severní straně našich hor. Ubytovali jsme se na jedné z mnoha prosperujících farem u mladého hospodáře Christiana Marksteinerja. Se svou maminkou Marií obhospodařují padesát hektarů luk a k tomu ještě na hřebenech hor dvě seniště s letními boudami. Z hlavní chodby jejich domu mají průhled velkým oknem do moderního chlěva s dvaceti dojnícemi, které jim přinášejí dobrou obživu. Ranní dojení aparaturami napojenými na počítač je každodenní rutinou. Na naše zvědavé otázky ohledně historie rodu Marksteinerů paní Marie položila na stůl silnou kroniku horské obce Brandenburg dokončenou v roce 1996 místními historiky Helmutem Hintnerem a Ludwigem Rupprechterem. To jsme zírali. Kromě popisu všech činností je tu sepsaná historie každého domu s podrobnostmi od roku 1550. Díky tomu jsme se po třech večerech studia dobře zorientovali nejen v Marksteinerrech. Při túrách jsme viděli několik z jednadvaceti almů, jak se nejen tady říká lučním enklávám vysoko v horách. Ovšem nejsilnější okamžik nás čekal poblíž osady Markstein při prohlídce malebné farmy Brand am Kogl. Odtud podle kroniky nejspíš před rokem 1592 zmizel ze zápisů Georg Marksteiner, nejstarší syn hospodáře Jakuba. Jestli to byl stejný Georg uvedený v prvním seznamu boudařů z kraje pod Sněžkou, není úplně jisté. Možná jsme našli zatím jediný konkrétní dům, z kterého odešel dřevař a specialista na práce kolem klausy před více než čtyřmi stovkami let do Krkonoš. Také jsme pochopili, že pro nás prudké svahy osady Latovo údolí, kterou spolu s dalšími rodinami Marksteinerové v Malé Úpě zalo-

žili, jim tehdy musely připadat jako pozemky téměř na rovině. Bez desetimetrových trnů na kolech sekačky by dnes strmé louky na Brand am Kogl neposekali. V kronice Brandenbergu jsme s vysokou mírou pravděpodobnosti našli předky dalších krkonošských rodin jako Pfluger, Gschwantner a snad i Hintner, které jsou zapsané v nejstarších pramenech u chalup a pozemků v Latové údolí a na sousedním Pěnkavčím Vrchu. V muzeu tyrolské architektury prodávají DVD s filmem o plavení dřeva s využitím místní Erzherzog Johann klausy, která je však již mimo provoz. Tak v Alpách zůstává jediná funkční Chorinského kamenná klauza nedaleko Bad Gaisernu. Tradiční letní plavení dřeva je i tady už jen turistickou atrakcí. Po ostatních přehradách zůstaly nanejšť hromady kamení a hlíny, stejně jako po těch u nás v Krkonoších.

Informační centra, galerie a obchod s dárky Veselý výlet v Peci pod Sněžkou nebo v Temném Dole usnadní a zlepší váš pobyt ve východních Krkonoších. Vypůjčíte si klíče od lesního hrádku Aichelburg a v Temném Dole od září i od nově otevřeného Muzea Vápenka v Horních Albeřicích. Najdete tu novinky z regionu, bezplatné informační materiály, mapy Krkonoš a okolí, průvodce, pohlednice se známkami, DVD s pořady o Krkonoších ve čtyřech jazycích, české a německé knihy včetně dětských. Pro sběratele máme turistické známky, odznaky, nálepky, štítky na hole a jiné drobnosti. Před cestou domů tu koupíte originální dárky a suvenýry, malé obrázky, fotografie a oblíbené figurky a loutky Krakonoše, sbírkové kameny, přívěsky, trička připomínající návštěvu Krkonoš. V Temném Dole si můžete objednat kopie dobových fotografií Krkonoš po výběru z našeho velkého archivu. Oblíbené jsou krkonošské likéry a léčivé nápoje. Veselý výlet připravil dárkovou Čokoládu ze Sněžky. Nyní si vyberete z deseti různých obalů, poslední dvě série navrhl výtvarník Milan Hencel a Aleš Lamr, kterého znáte jako tvůrce křížové cesty na Starou horu. Všechny obrázky vycházejí z volného námětu Sněžky, prohlédnout si je můžete také na facebooku. Kvalitní česká čokoláda je buď sedmdesátiprocentní, nebo sladká mléčná. Vedle běžných informací vám pomůžeme s přípravou programu či výběru ubytování v údolí pod Sněžkou. Po celou provozní dobu je v Peci přístupný veřejný internet. Informační centra doplňují směnárny. Aktuální i minulé výstavy jsou představeny na webových stránkách. Zbylá tištěná vydání Veselého výletu nabízíme v Temném Dole, ostatní čísla si přečtete na internetové adrese Veselého výletu v rubrice sezónní noviny.

Pension Veselý výlet v Temném Dole je obklopen přírodou i kulturními památkami a dobrým výchozím místem pro túry do východních Krkonoš. Před domem zastavují letní i zimní turistické a lyžařské autobusy, ubytování hosté celoročně zaparkují i na parkovišti u infocentra v Peci. Dobře vybavené pokoje, připojení k internetu Wi-Fi, sauna, vířivka, velká hala s kuchyňkou a bohaté snídaně jsou samozřejmostí. Ceník, informace o nabídce dalších služeb spojených s Veselým výletem a fotografie najdete na webových stránkách. Ve stejné rubrice jsou kontakty na pensiony, hotely, horské boudy a priváty v Horním Maršově a Peci pod Sněžkou.

Informační centrum, galerie, směnárna a obchod Veselý výlet v Peci pod Sněžkou čp. 196, PSČ 542 21, tel. 499 736 130. **Informační centrum, galerie, směnárna a pension Veselý výlet v Temném Dole** čp. 46, Horní Maršov, PSČ 542 26, tel. 499 874 298. Půjčování klíčů od hrádku Aichelburg. Jsou otevřena denně od 8.30 do 18 hodin. Domluvíte se i německy a anglicky. Aktuality najdete i na facebooku Veselého výletu.

Pension Veselý výlet v Temném Dole nabízí ubytování se snídaní ve dvou a třílůžkových pokojích a apartmá, telefonická rezervace v infocentru, podrobnosti o ubytování v pensionu najdete na webových stránkách nebo vám je pošleme na požádání poštou. E-mail: info@veselyvylet.cz.

www.veselyvylet.cz

6.8. 1644

Georg jung + Georg ältere

Berauer, Elias + Zacharias **Berger**, Caspar +Elias + Friedrich + Georg + Thomas + Tobias **Böhnisch-Bönsch**, Caspar + Christof

+ Göрге + Elias + Michael + Thoma **Braun**, Michel **Brunecker**, Friedrich + Thoma **Buchberger**, Caspar + Hans + Hans Croo, Göрге **Demuth**, Friedrich **Tix-Dix**, Joseph Donhäuser, Hans Eicheler, Thoma Elbinger, Tobias **Ettrich**, Caspar + Michael **Fuckner**, Georg Glaser, Caspar + Martin + Zacharias **Gleissner**, Paul Grannich, Thoma **Gschwandtner**, Elias Hain, Tobias **Hampel**, Hans + Michel Hangk, Göрге Heinisch, Göрге + Michel + Tobias + Thomas **Hering**, Göрге **Hintner**, Christof + Georg + Zacharias **Hofer**, Georg Hüttler, Georg + Christof Illchner, Hans + Zacharias **Jantsch**, Carl Junkher, Tobias Kaubinger, Caspar + Daniel kais. Forstknecht+ Friedrich + Georg + Hans + Christof **Kirchschlager**, Göрге Kirchstein, Caspar + Georg **Kneifl**, Tobias Kleinwächter, Tobias Kreil, Martin Kretschner, Göрге + Michel + Tobias Krinn, Göрге + Zacharias **Kugler**, Georg **Lath**, Caspar + Hans **Lorenz**, Danil Lose, Martin Ludwigh, **Georg Marksteiner**, Tobias **Meergans**, Thomas Mitterlegner, Göрге Mitteleger, Michel **Mitzinger**, Hans **Mohorn**, Christof **Patsch**, Göрге Pischl, Mathes **Preller**, Michael Regauer, Christof + Georg + Thoma **Renner**, Martin **Richter**, Christian Rothe, Mathes **Ruse**, Göрге + Zacharias **Sagasser**, Sebastian **Salwender**, Michel **Seidel**, Cristof **Schmidt**, Daniel Schübel kais. Forstknecht, Michel Steinwender, Adam **Tam**, Christof **Tassler**, Andreas + Georg + Göрге + Hans + Jeremias + Tobias **Tippelt**, Tobias Wiesser, Georg Wiltner, Tobias **Wimmer**, Mathes Wolf, Jonas + Ursela **Zinnecker**

NEJSTARŠÍ SEZNAM BOUDAŘŮ

K poznání osídlení východních Krkonoš, tedy především Velké a Malé Úpy s přilehlými nejvyššími polohami osad Černá Hora, Černý Důl, Albeřice a Lysečiny, se dochovalo jen skromné historických pramenů. O dění v šestnáctém a na počátku sedmáctého století víme především z kroniky trutnovského měšťana Simona Hüttela. Unikátním dokumentem je i nejstarší obrazová mapa vytvořená po roce 1576 nejspíš s Hüttelovým přispěním. Na soutoku Zeleného potoka a Úpy poprvé uvádí jméno Petzer (Pec), jak se už tehdy říkalo této části osady Velká Úpa. Přeměnu pralesa na kulturní krajinu dobře popisuje sedmatřicetistránková zpráva kutnohorských úředníků ze září 1609. Více světla do kolonizace konkrétních míst Velké a Malé Úpy vnáší v českém jazyce dosud nezveřejněný nejstarší známý jmenový seznam boudařů ze 6. srpna 1644. Tři popsané listy jsem našel v listopadu 1991 v Národním archivu v Praze zastrčené ve složce hospodářských písemností plukovníka Jana Jakuba de Waggi. Ten ve třicetileté válce dostal panství Maršov společně se Starými Buky jako odměnu oceněnou na třicet tisíc zlatých za služby ve vítězné armádě císaře Ferdinanda II. Prostý soupis 115 „boudařů z obcí císařského lesního záboru“, jak je v nadpise uvedeno, poskytuje zatím jediný přehled prvních kolonistů kraje pod Sněžkou. Za každým jménem bychom tehdy jistě našli početnou rodinu. Přestože byl seznam napsaný bez utřídění, můžeme tušit příbuzenské vztahy a hlavně vazby na jednotlivé luční enklávy založené prvními dřevaři, horníky, staviteli klausů a uhlíři. Ze sedmdesáti uvedených rodových jmen se ve východních Krkonoších zachovalo plných čtyřicet až do roku 1945. Ta jsme zvýraznili tučným písmem. Dnes tu žijí potomci posledních patnácti rodin zapsaných v srpnu 1644. Seznam asi nezachytil všechny pracovníky vázané na císařskou půdu, naopak některá uvedená příjmení jsme v jiných dokumentech už nenašli. S přepisem archaicky psaného textu jsem si jako badatel amatér před dvaceti lety nevěděl rady, proto jsem kopie v polovině devadesátých let poskytl zástupcům starousedlíků z Malé Úpy. Přepis nejstaršího přehledu boudařů spolu s řadou dalších poznámek a zjištění publikoval v roce 2002 Gustav Erlbeck ve výborném článku Alpaně v Krkonoších v jednom německém časopise. Později vyšel i v krajské vlastivědě Malé Úpy od Bärbel Köstlerové. „Nejstarší seznam“, jak mu pracovně říkáme, uvádíme ve zjednodušené formě v abecedním seřazení jmen podle rodin. Dnešní obyvatelé

východních Krkonoš v seznamu najdou jména zakladatelů jejich luční enklávy, stavební parcely či horského domu.

Klausy pro plavení dřeva

Závěr v seznamu boudařů z roku 1644 tvoří přehled šestnácti plavebních přehrad neboli klausů. Pět jich stálo v povodí Malé Úpy, jedna na Černohorském potoce a jedna v Honzově potoce v Temném Dole. Zbýlých devět přehrad sloužilo k plavení dřeva na řece Velké Úpě a všech jejich přítocích. Stejný počet klausů je zakreslený i v mapě královských lesů Samuela Globice ze září 1668. Těžba dřeva byla v pozdním středověku v Alpách vázaná především na císařské doly. Plavení dřeva se zde kolem roku 1400 stalo důležitou disciplínou, která umožňovala lámání skály ohněm, tavení rud a odpařování vody ze solných roztoků. Nejvíce lokalit s klausy jsme našli v Solné komoře v okolí Hallstattu, Bad Aussee a Bad Goisernu, kde se těžila a zpracovávala sůl. Desítky plavebních přehrad byly v bočních údolích nedaleko stříbrných dolů a hutí u města Schwaz na řece Innu v Tyrolsku.

Bohatství a tím i moc Království českého záviselo od středověku na těžbě stříbra v Kutné Hoře. Prosperitu dolů zajišťovali panovníci od Přemyslovců až po Habsburky všemi prostředky. Když Habsburkové v 16. století potřebovali pro provoz dolů a hutí velké množství dřeva, zorganizovali těžbu po vzoru svých alpských držav v dosud panenských lesích trutnovských, jak se tehdy královskému pohraničnímu hvozdu v Krkonoších říkalo. Místní lesmistři pozvali odborníky na plavení dřeva a později i dřevorubce z Alp, konkrétně z oblasti v majetku císařů Ferdinanda I., po něm Maxmiliána II. a nakonec Rudolfa II. Císařský kutnohorský zeměměřič Jiřík z Řásné proměřil spád Malé a Velké Úpy, aby stavitelé přehrad mohli vybrat vhodná místa pro založení klausů. Císařská komora za stavbu přehrad, smyků a jejich provoz utratila na Úpě desítky tisíc zlatých, v dnešním měřítku by šlo o milióny korun.

V dubnu 1566 dorazili z Tyrolska z oblasti města Schwaz klausemajstři Hans Gauden z Achentalu a Christoph Jeher z Brandenbergu. Ze Solné komory je doplnil Thomas Pressl z Goisernu. S nimi přišli první holzknechti, jak se tehdy říkalo dřevařům. Postavili přehradu v povodí Velké a Malé Úpy a tím spustili těžbu ve východních Krkonoších. Největší dokončili v roce 1567 ve Velké Úpě. Historik Michael Kurz z Bad

Goisernu, který nám pomohl identifikovat lokality s plavením dřeva v Solné komoře, potvrdil, že se klausemajstři po splnění úkolu vraceli domů, aby po čase zase vyrazili na jiné lokality v rámci císařských projektů. Nepodíleli se tedy přímo na osídlení vytěženého území. Jinak dopadl klausemajstr Hans Oter, který ve Velké Úpě v roce 1575 postavil největší krkonošskou klauzu a o rok později při jejím vypouštění zahynul. Hans Oter přišel podle zápisu v Hüttelově kronice z Aussig, což jak popisujeme níže, není Ústí nad Labem v severních Čechách, ale Altaussee v Solné komoře na západě Štýrska. Jeho Hlavní klauza přetínala údolí v místě u dnešního hostince Tetřívky, který se dříve jmenoval U klausového lesa. Byla sedmdesát metrů široká, deset metrů silná a nadržela vodu do výšky devíti metrů. Přehradu tvořila kostra z přitésaných trámů, kterou vyplňovaly kameny a kvůli těsnosti i hlína. Několikrát se i tato Hlavní přehrada při povodni protrhla a tisíce kubiků vody způsobily velké škody níže po proudu. Po ukončení plavení dřeva s využitím zadržené vody v 18. století se dřevo klauzy rozpadlo, kameny později posloužily na stavbu cesty a zbylou zeminu odplavila řeka Úpa. Naposledy se dřevo plavilo v roce 1882 ke sklárně v Temném Dole, ale už bez klauzy jen s využitím vody z jarního tání. Na pěti místech východních Krkonoš jsme našli dobře patrné zbytky přehrad z 16. století, tři můžete vidět na území Pece pod Sněžkou.

Od roku 1575 stávala ve Velké Úpě nad dnešním hostincem Tetřívky v místě zvaném Klausenwald přehrada na plavení dřeva. Nejméně tři zachycené domy nad klauzou založili dřevaři Wimmerové.

Wimmerové přispěli k založení Velké Úpy

V době soupisu boudařů v roce 1644 byl Wolfgang Wimmer starý již dvaosmdesát let. Jako „důchodce“ nebyl zapsán, uvedený Tobias Wimmer mohl být jeho syn či vnuk. Přesto je Wolfgang Wimmer díky třířádkovému zápisu v maršovské matriční knize nejznámějším holzknechtem neboli „dřevařským pacholkem“ Krkonoš. Farář Christoph Liebhold kromě strohého zápisu o úmrtí dřevaře totiž připojil velmi zajímavou poznámku: „28. října 1662 byl pochován z Velké Úpy poslední v cizině narozený holzknecht ze Štýrska původem z Aussig; zemřel jako stoletý“. Slovo Steiermark, tedy Štýrsko je špatně čitelné, proto bylo historiky v přepisu vynechané a pak všichni dlouho opisovali, že poslední dřevař přišel stejně jako Hans Oter z Aussig, tedy Ústí nad Labem. To nedávalo smysl, až Dr. Reinhard Lamer nás před deseti lety upozornil, že se alpskému městečku s dlouhou dřevařskou tradicí Altaussee zkráceně říkalo Aussig. Pak jsem se teprve podíval na originál zápisu v matriční knize a rozluštil Steier a bez dělitky na dalším řádku mark. Rozdělení slova kdysi zmátlo objevitele zajímavého zápisu, který dřevařskou rodinu posunul do Severních Čech, místo do srdce rakouských Alp. Najednou vše do sebe zapadlo a my mohli poznat nejen autora zajímavé knihy o jeho rodném Trutnově pana Lamera, ale především kraj odkud před 450 lety do Krkonoš přišla část kolonistů.

Podle Simona Hüttela do Trutnova dorazily dvě velké skupiny schwazerských holzknechtů pro oblast Úpy. V roce 1567 údajně 370 a v roce 1591 tři stovky dřevařů. Jen podotýkáme, že druhý údaj ze 4. června 1591 nejde z kroniky pochopit zcela jednoznačně, možná to byli ti již dříve v horách usazení holzknechti, co se vzbouřili a proto dostali na trutnovském záměckém dvoře pivo a chleba na usmířenou. Podle tereziánského katastru platily v roce 1722 daně dvě rodiny Wimmerů ve Velké Úpě a tři v Malé Úpě. Teprve soupis jednotlivých usedlostí v Josefském katastru z roku 1785 nám umožňuje zařadit jednotlivé rodiny na konkrétní místa. Dvě stě let po vzniku Hlavní klauzy žilo ve Velké Úpě deset rodin Wimmerů, především v její blízkosti. Osada nad dávno zaniklou klauzou dodnes nemá české pojmenování. Dříve se jí říkalo Klausenwald, tedy les u klauzy. S rodinou Wimmerů tu jsou spojené různé domy, z rekreačních třeba Horalka, Diana, Aurora a také bývalé farmy na osamoc-

ných lučních enklávách vysoko ve svahu na Šimonově stráni, Karlově Vrchu a Větrníku, kterému se do roku 1945 říkalo Wimmerberg. Jednu letní boudu měl Gottfried Wimmer na Růžohorkách. Do Velké Úpy přišli nejspíš z malé osady Wimm dnes s pětadvaceti domy na jižním okraji městečka Altaussee. Wimmerové byli i ve své původní vlasti protestanti, za což někteří později trpěli a byli třeba v roce 1734 vyhnáni z oblasti Hallstattu do Sedmihradska. I v Krkonoších museli v průběhu 17. století přijmout katolickou víru. Dnes podle telefonního seznamu v oblasti Altaussee žije nejméně čtyřicet rodin Wimmerů, v Peci pod Sněžkou nezůstali po vyhnání posledních tří rodin v letech 1945 a 1946 žádní. Zbyly po nich čtyři luční enklávy ohraničené vysbíraným kamením, několik dřevěných domů a slabé vzpomínky na zašlou éru plavení dřeva do Kutné Hory.

Na Sněžku také Šramlem

Na nejvyšší bod České republiky se snadno dostanete lanovkou, která bude před úplnou přestavbou v provozu v současné podobě asi do května 2012. Chcete-li zdolat Sněžku pěšky nejkratší cestou, tak vystoupáte zeleně značenou cestou z centra Pece kolem Větrníku na Růžohorky a dál po žluté na vrchol. Rychlou chůzi celý výstup s osmisetmetrovým převýšením trvá dvě hodiny. Z Velké Úpy překonáte hlavní výškový rozdíl pohodlně sedačkovou lanovkou na Portášky, odkud vede už jen pozvolná cesta ke Sněžce také přes Růžohorky. Jestli si chcete užít výstup z Velké Úpy v celé délce, doporučujeme vám zajímavou cestu údolím Šramlu. Nenápadný nástup žlutě značené cesty brzy vystřídá tradiční štětovaná cesta podél čisté horské bystřiny. Kvůli malé vodnatosti v tomto údolí nikdy nestála klauza, dřevařům pro spouštění dřeva stačily jen smyky. Trochu zvláštní jméno Šraml patří mezi nejstarší pomístní jména v Peci pod Sněžkou a jeho vysvětlení nás zavedlo do okolí štýrského Bad Aussee, kde jsme našli v historických zápisech řadu dřevařských rodin Schramm i Schramml. V polovině výstupu trasu protíná lesní svážnice, jedna větev vede na méně známou luční enklávu Karlův Vrch, odkud je zajímavý pohled na celé údolí Pece. Ze zadního horního rohu louky vede místními oblíbená zkratka k Růžohorkám.

Řve jako blázen od klausy

Po strastiplné pouti z rodného městečka Altaussee konečně dorazil Hans Otter na jaře roku 1575 do Trutnova. Několik dní jízdy na povozu mu způsobilo málem více bolavých míst na těle, než měl lotr uvázaný u pranýře před městskou radnicí. Tady se Hans zastavil, aby vyzvěděl, kde najde lesmistra Kašpara Nusse. Má mu být nápomocen v jeho díle a hlavně se Hansovi musí postarat o bydlení a plné břicho. Nezastihl jej, ale zato se seznámil s trutnovským radním, který mu kladl všelijaké otázky. Byl věru zvědavý, a když se dozvěděl, že nově přichází je ten dlouho očekávaný expert na plavení dřeva, vyptával se na různé lesnické metody. Hans byl po desetidenní cestě z Alp dost mrzutý a tak Simona Hüttela, jak se pětáctýřicetiletý chlapík jmenoval, raději pozval na obhlídku prací přímo v horách. Byl rád, že se ho tak zbavil a mohl se pěšky vydat do Starého Města, kde ve vrchnostenském domě našel dobré jídlo a postel. Řeku tady přehrazovala hrabla, ale za celou dobu jeho pobytu nepřiplavalo ani jedno poleno, které by se zachytilo a bylo vytaženo z vody ke spočítání před další cestou ke Kutné Hoře. Klauzemajstr už věděl, že ho tu opravdu potřebují.

Brzy Hans Otter putoval se svými pomocníky výše proti proudu řeky Úpy do malé vesničky Maršov. Mezi chatrnými dřevěnými domy sedláků a zbytky opuštěného hamru, připomínajícího dřívější těžbu a zpracování železné rudy, našel veliký dům, kterému všichni říkali „Collhaus Jeho Císařské Milosti“. Jak se však ukázalo, nesloužil jenom zájmům královské komory, ale i pro osobní potřeby lesnických mistrů včetně chovu několika kusů hovězího dobytka a koz. Nehledě na nutné podmínky, pustil se Hans hned do díla. Na horách totiž holzknechti měli připraveny tisíce sáhových špalků dřeva, které spustili dřevěnými smyky do údolí a teď čekali, až je Hans dokáže odplavit dolů k Trutnovu. Teprve pak dostanou za práci zaplacen. Byli zvědaví, jak se s problémem vypořádá, protože voda z jarního tání už byla dávno pryč a v řece jí teklo sotva po kolena. Ale Hans Otter věděl své. Už v roce 1569 kutnohorský královský geometr Jiřík z Řánsné proměřil spády všech zdejších říček a potoků. Proto Hans určil dvě místa, kde postaví velké přehrady. Po jejich vypuštění voda spláchně připravené špalky až do Trutnova a dál poplují samy ke Starému Kolínu nedaleko Kutné Hory. První klauzu Hans začal stavět na říčce Malá Úpa. V úzkém místě holzknechti vykopali ze svahů na bocích zeminu a s balvany ji ukládali do dřevěné roubené kostry hráze. Aby přehrada nepropouštěla

vodu, vymazali mezery jemnou hlínou. Uprostřed umístěná výpust byla zajištěna silným kmenem. Konečně se klauza naplnila masou vody. Hans Otter poslal nejzdatnějšího pacholka přesekat zajišťovací kmen. Jakmile se stavidlo otevřelo, vyhnula se voda takovou silou, že nebohý dřevař nestihl uskočit a byl usmrcen. Připravené špalky dřeva proud vody rychle unášel k Trutnovu a holzknechti konečně dostali výplatu. Bohužel ani další vypouštění klauzy se neobešlo bez smrti pacholků. Holzknechti mezi sebou losovali, kdo půjde přeseknout zajišťovací kmen, u velkých přehrad to bylo losování o život.

O rok později klauzemajstr Hans Otter dokončil největší krkonošskou klauzu v horské osadě Velká Úpa. Přehrazovala údolí řeky Úpy v šířce 70 metrů a byla hluboká téměř deset metrů. Stavba přehrady stála tehdy královskou kasu účtyhodných 2500 zlatých, a tak není divu, že se na její první otvírání přišlo podívat mnoho lidí včetně lesmistra Kašpara Nusse a trutnovského radního Simona Hüttela. Mezi pacholky byla napjatá atmosféra. Nedostali zaplacen za práci již několik měsíců a jejich rodiny hladověly. Kdyby ve svých chatrných boudách nechovali dobytek, bídou by již dávno pomřeli. A teď ještě tohle. Jestli bylo otvírání předešlých klauz velmi nebezpečné, otevření této bylo jistou smrtí. Odmítli losovat. Hans věděl, že musí přehradu dnes vypustit, jinak praskne a škody budou obrovské. Nepomohlo vyhrožování ani nabízení tučné odměny. Lesmistr Nuss byl z revolty holzknechtů velmi rozladěn a na klauzemajstra naléhal, aby situaci rychle vyřešil. Hans vytrhl jednomu dřevaři sekeru z ruky a sám se pustil do uvolňování výpustě. Přívalová vlna ze zcela naplněné přehrady byla obrovská. Hans bojoval o život jako lev, ale proud jej přemohl. Utopil se. Simon Hüttel celou příhodu později zapsal do kroniky města Trutnova, ale jednu věc tam zapomněl uvést. Ještě nad bezvládným tělem Hanse Ottera lesmistr Nuss prohodil, že klauzemajstr byl blázen, když šel sám přehradu otevřít. Tahle myšlenka ho zaujala, že nařídil, aby příště klauzy otvíraly jen osoby choré mysli. Od té doby přiváděli k otvírání velkých klauz „posedlé“ osoby z blázinců. Řetězem byly přivázány k zajišťovacímu kmeni, který musely po naplnění přehrady přetnout. Při čekání na jistou smrt nebožáci křičeli často několik dní a nocí. Pro dřevaře to byl tak hrozný zážitek, že se v Pecí a ve Velké Úpě ještě další tři století užívalo při rámusení rčení: „Ten řve jako blázen od klauzy“.

Možná to bylo takhle, možná trochu jinak. Naše povídka je spolu s dalšími texty o vývoji krajiny Krkonoš v knížce vydané ekologickým střediskem SEVER a můžete si ji koupit v informačním centru Veselý výlet.

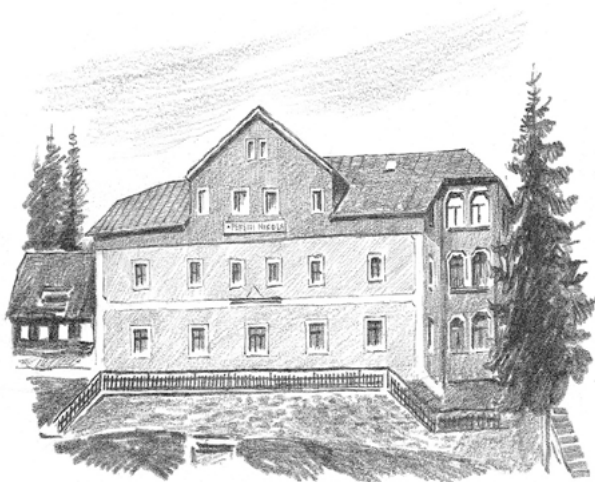
Okolo Vlčí jámy Letní vycházková trasa přes známé lyžařské terény Vysoký Svah, Zahrádky a Hnědý Vrch sice nevede nejvyššími místy horského města Pec pod Sněžkou, ale zavede vás do klidných míst

s několika variantami procházek. Můžete odbočit k Severce, do Zeleného Dolu, na Liščí a Černou horu nebo využít sedačkovou lanovku k nejvyšší krkonošské rozhledně na Hnědém Vrchu. Pěšina vyznačená směrovkami Vlčí jáma vás přivede mezi Vysokým Svahem a Zahrádkami k Lučnickému potoku, kde se zachovaly dobře patrné zbytky plavební přehrady klauzy. Hliněný val po více než 400 letech od založení sahá do poloviny původní výšky přehrad. Jen tady si uděláte správnou představu, o jak impozantní díla kdysi šlo. Prámo nad zbytkem přehrady postavil v roce 1935 Josef Kraus boudu Klausenhöhe, tedy Výšinu nad klauzou. Dnes se jmenuje prostě Racek.

Pension Nikola

V samém centru Pece pod Sněžkou, u hlavní ulice vedoucí k lyžařskému areálu, najdete rodinný pension Nikola. Základem kvalitní služby je ubytování ve větším apartmá a ve 12 pokojích vybavených WC, sprchou, televizorem, ledničkou a malým trezorem. V objektu je zavedené bezdrátové Wi-Fi připojení k internetu. Hosté mohou posedět v prostorné stylové jídelně rozšířené o malý bar. V pensionu Nikola si můžete objednat ubytování se snídaní, večere i pro skupiny vám zajistí za výhodných podmínek v sousední restauraci Enzián gril. V zimě si před domem nazujete lyže, sjedete k příbližovacímu vleku a za deset minut dojedete k nejlepším vlekům a sjezdovkám v Peci. Zpět sjedete na lyžích až k pensionu. V okolí pensionu jsou půjčovny lyží. Po túře i lyžování potěší prohřátí v sauně a soláriu nebo si zahrát stolní tenis. Před domem je vlastní parkoviště s dostatečnou kapacitou po celý rok.

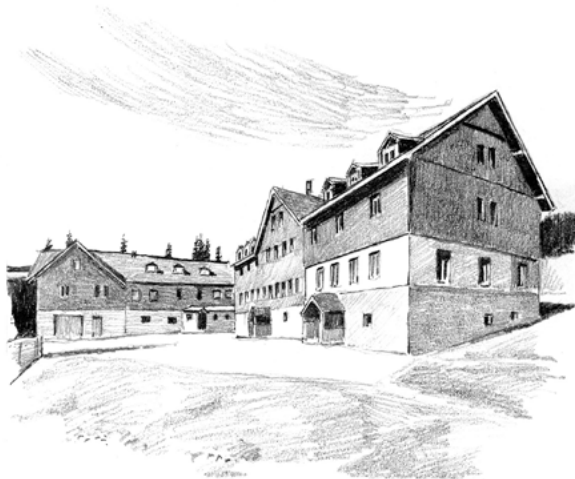
Pension Nikola v Peci pod Sněžkou, PSČ 542 21, majitel Alena Novotná, tel. 499 736 151, fax 499 736 251, e-mail: nikola-pec@volny.cz, www.nikolapec.cz, domluvíte se i německy.

Richterovy boudy

Vysoko nad městem Pec pod Sněžkou u hlavní cesty vedoucí na hřebeny najdete ve výšce 1206 metrů jednu z nejlépe vybavených hřebenových bud. Moderní provoz nabízí 110 lůžek, z nichž je 29 v sousední Červené boudě. Více než třetina pokojů má vlastní sociální zařízení a TV, další dvou až pětilůžkové pokoje určené především pro školní a zájmové skupiny jsou vybaveny umyvadlem. Ve středisku je výtah a jeden pokoj pro vozíčkáře. Pro další vyžití slouží sauna, posilovna s běžeckým pásem, rotopedy, magnetickým ellipticalem, činkami a posilovacím strojem. Ke středisku patří víceúčelové hřiště, v zimě dva lyžařské vleky a upravené cvičné sjezdovky. K dispozici je i WIFI připojení k internetu a dataprojektor s plátnem, nový je dětský koutek. Hosté mohou po celý den využívat restauraci a vybírat ze široké nabídky nápojů a jídel. Kuchyně je zaměřená na tradiční česká jídla, ale také minutková, dále nabízí i bezmasá a vegetariánská jídla, zeleninové saláty, borůvkové knedlíky, palačinky, štrůdl, specialitou jsou lívanečky s kynutého těsta zdobené borůvkami, jogurtem a šlehačkou. Nabídku rozšiřují české studené speciality, samozřejmě jsou zmrzlinové poháry, horké maliny. Na Richterovkách se točí světlé pivo Bernard 11°; tmavé pivo, nealko švestkové a Plzeň jsou lahovná. V nabídce vinného listku, který sestavoval sommelier Radek Jon, jsou vína z Habánských moravských sklepů. Obsluhu baru proškoli v přípravě kávy Rioba barista a Mistr kávy České republiky z roku 2004 Jaroslav Petrouš. Oba zastupují firmu Makro Cash Carry. Je tu otevřeno celý rok, tedy i v mimosezóně pro firemní akce, rodinné rekreace, školy a turisty. Po předchozí domluvě je možné zajištění přednášek o kynologii, přírodě KRNPAP, meteorologii a nejčastěji o Horské službě, lavinách a nebezpečí v horách. Restaurace je pro průchod otevřená denně od 10 do 22 hodin.

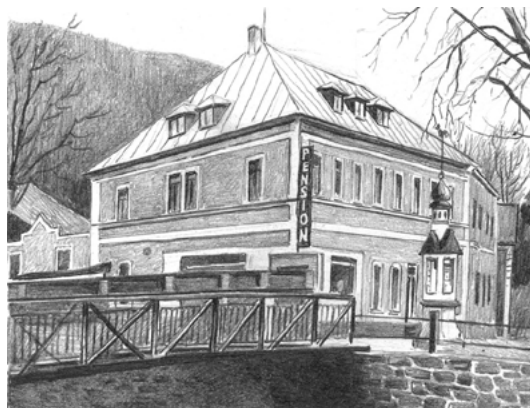
Richterovy boudy nad Peci pod Sněžkou čp. 81, PSČ 542 21, Učební středisko ministerstva školství a tělovýchovy ČR, vedoucí Lenka Janoušková, tel., fax: 499 896 249, tel. 724 975 386, e-mail: info@richtrovyboudy.cz, www.richtrovyboudy.cz, příznivé ceny, domluvíte se i německy.

Pension U Hlaváčů

Dominantou náměstí v Horním Maršově je historický dům, který nechal v roce 1855 jako sídlo okresního soudu postavit hrabě Berthold Aichelburg. Dnes je tu pension U Hlaváčů s kvalitním ubytováním se snídaní ve dvoulůžkových pokojích s koupelnou a možností přistýlky. Ve společenské místnosti je malý bar a televize. K objektu patří krytý bazén s celoročním provozem. Parkování je zajištěno v uzavřeném dvoře u pensionu. V přízemí domu je vedle samoobsluhy specializovaná prodejna Cash and Carry Pilsner Urquell s celým sortimentem pilsenského pivovaru včetně Radegastu a Kozla. Pivo v sudech, lahvích a plechovkách odtud rozvázejí po celých východních Krkonoších. Obchod je otevřen od pondělí do pátku v době 8 - 12 a 12.30 - 16 hodin, v sobotu od 8 do 11.

Pension a obchod s pivem U Hlaváčů, Horní Maršov, Bertholdovo náměstí 68, PSČ 542 26, tel.: 499 874 112, e-mail: hlavac.milan@iol.cz, domluvíte se i německy. www.uhlavacu.cz

Průhled dobývkami dolu Kovárna.

Jsme rádi, že vás můžeme pozvat na nejzajímavější krkonošskou aktivitu letošního léta. Jestli vás oslovují doporučené programy Veselého výletu plné pohybu, dobrodružství, poznání horské přírody a historického dědictví, zamíříte o prázdninách do Obřího dolu. Přesně pět set let od prvního úderu hornických nástrojů do svahu Sněžky jeskyňáři z České speleologické společnosti skupiny Albeřice rozšířili prohlídku historického dolu Kovárna do míst, kam jsme si to ještě před pár lety nedokázali ani představit. Během loňského roku v dole Kovárna připravili novou atraktivní trasu pro zdatnější návštěvníky. Jestli jste již v minulých letech prošli štolou Barbora do vykutaneého nitra Sněžky po první trase, tak víte, že jste pod sebou měli zdánlivě neprostupnou hlubokou černou propast. Zatím jste se pohybovali jen v nejvyšších prostorách dolu Kovárna, což pro méně náročné návštěvníky nadále platí. Zachované původní prohlídky říkáme trasa A. Od soboty 2. července může do neděle 28. srpna 2011 celkem 360 z vás vidět prostory nové trasy B. Naposledy tu byli horníci před půl stoletím a potom se sem dostalo už jen několik dobrodruhů hlavně z řad sběratelů minerálů a v posledních dvaceti letech jen jeskyňáři ze Speleo Albeřice. Po soustavě nerezových žebříků s ochranným košem a vodorovných teras propletených vykutými štolami a šachtami sestoupíte do hloubky padesáti metrů. To je pro vaši představu téměř výška hotelu Horizont v Peci nebo věže kostela v Horním Maršově. Až do štolky Mezipatra sestoupíte pozvolna. Při zastávkách vás průvodce seznámí s detaily překvapivě velkých vykutých prostor. Odtud horníci během pěti století různými metodami, od prostého bušení do skály mlátkem a želízem, přes sázení ohněm, až po užití střelného prachu, vytěžili všechny železné a nejspíš i měděné rudy. Nahoře vidíte středověké hornické pomůcky, dole zbytky vybavení po moderní těžbě zastavené v roce 1959. Novou trasou B vás provedou profesionální jeskyňáři ze Speleo Albeřice. Někteří z nich se zúčastnili expedic, které jsou srovnatelné v horolezectví s prvovýstupy na osmitisícové hory. Při objevování jedněch z největších podzemních prostor světa na Novém Zélandu se mnohokrát spouštěli do neznámých obrovských jeskyní a vždy se dokázali vrátit na zemský povrch. Komplex dolu Kovárna se sedmi kilometry chodeb, který jim už dvacet let patří, znají dokonale. Pro vaši bezpečnost jen požadují respektování pokynů, pevnou obuv, teplé oblečení kvůli déle než dvouho-

dinovému pobytu v konstantní teplotě 7o C, pro dítě nad deset let doprovod dospělého. Do podzemí si můžete vzít do kapsy jen malý kompaktní fotoaparát. Ruksak, kameru či zrcadlovku necháte zamčené nahoře ve srubu.

Historický důl Kovárna v Obřím dole provozuje Česká speleologická společnost skupina Albeřice, výhradním prodejcem vstupenek je Městské informační centrum Veselý výlet v Peci pod Sněžkou. Rezervaci potvrzenou koupí vstupenky si zajistíte osobně nebo telefonicky na čísle 499 736 130, popřípadě v dostatečném předstihu elektronickou poštou na adrese info@veselyvylet.cz. Služba je v provozu za každého počasí, počítejte s hodinou a půl na cestu z Veselého výletu v centru Pece ke srubu u vstupu do dolu, kde musíte být kvůli ustrojení do ochranných pomůcek a instruktáží nejméně 15 minut před vstupem do podzemí.

Důl Kovárna je otevřen v měsíci červenci a v srpnu. Nenáročná trasa A s hodinovým programem je v provozu vždy od čtvrtka do neděle se vstupem do podzemí v 10.00, 11.30, 13.00, 14.30 a v 16.00 hodin. Náročnější trasa B vám zabere bezmála tři hodiny a je v provozu vždy v sobotu a v neděli v 10.15 a 14.45 hodin. Každé prohlídky trasy A i B se může zúčastnit deset návštěvníků.

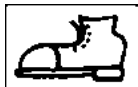
V osmdesátých letech jeskyňářům ze skupiny Albeřice v Krkonoších nezbyly žádné neprozkoumané jeskyně. Když neměli co objevovat v přírodním podzemí, zaměřili se na znovujevování známých i dávno zapomenutých podzemních prostor vytvořených lidmi. Jeskyňářské zkušenosti s pronikáním do podzemí ve spojení se znalostmi ložiskové geologie vedoucího skupiny Radko Táslera přinesly zásadní revizi všech důlních děl v Krkonoších. Jen v Obřím dole popsali přes stovku hornických dobývek a z toho osmadvacet určili jako hlavní důlní díla. Jejich datování není jednoduché. Trutnovský kronikář Simon Hüttel se narodil v roce 1533, ale do kroniky zpětně zapsal řadu důležitých událostí. Vzhledem k jejich přesné dataci jistě čerpal z důvěryhodných pramenů. K roku 1511 připojil zápis, jak 23. dubna v Trutnově ohlásili horníci z Meyxenu neboli Mišně otevření štol v Hrisengrontu, jak kronikář nazýval Obří důl. Protože jde o nejstarší spolehlivý údaj, považujeme rok 1511 za zahájení dolování v Obřím dole. O starší těžbě nemáme jediný důvěryhodný důkaz, přesto je podle Radko Táslera možné, že se tu kutalo již před mišeňskými horníky.

Až při prohlídce historického důlního komplexu Kovárna dosáhnete nejnižšího místa trasy B na Mezipatře, zůstane pod vámi v hloubce dalších pětadvacet metrů zatím nepřístupná soustava chodeb dolu Prokop. Jednou z celkem čtyřkilometrových chodeb je dědičná štola vycházející na povrch. Od roku 1959 je ústí v délce asi sto metrů zavalené. Dovolím si předpovědět, že jeskyňáři ze Speleo Albeřice a s nimi ostatní milovníci hornické historie budou spokojeni až v okamžiku, kdy do soustavy vstoupí horní štolou Barbora, prolezou celý důl Kovárna a po sedmdesáti metrech klesání vyjdou dědičnou štolou Prokop opět na světlo jen pár kroků od kapličky na dně Obřího dolu. K tomu chybí ještě nějaké miliony korun na další nerezové žebříky, zprovoznění podzemního vláčku, prokopání a zajištění závalu a hlavně velké úsilí to vše dotáhnout do okamžiku, kdy si první host navlékne ochrannou kombinézu, rukavice a přilbu se světlem. Již vykonaná práce lidí kolem Radko Táslera nám dává naději, že to jednou dopadne. Zatím si nejnižší patro dolu Prokop můžete prohlédnout jen na vystavených fotografiích.

Radko Tásler - Historické podzemí Krkonoš

K příležitosti otevření nově zpřístupněného prostoru v dole Kovárna a výročí 500 let od zahájení těžby rud v Obřím dole v roce 1511 pořádá galerie Veselý výlet v Peci pod Sněžkou výstavu fotografií jeskyňáře a geologa Radko Táslera. Pětaticet zvětšenin pořízených ve složitých podmínkách historických dolů vám představí především lokalitu Kovárna a k tomu další místa, do kterých se nikdo z nás nemůže podívat. Z Obřího dolu uvidíte i snímky pořízené před zahájením prací na zpřístupnění, to jistě uvítají hosté, kteří uvažují o návštěvě staré nebo nové trasy v dole Kovárna. Další fotografie jsou z historických dolů ve Velké a Malé Úpě, Černém Dole, Temném Dole, z Herlíkovicke štoly u Vrchlabí, ze Svatého Petra ve Špindlerově Mlýně a dalších míst Krkonoš. Pro srovnání Radko vystavil i několik fotografií z přírodní jeskyně Bohemia na Novém Zélandu, kterou během pěti výprav od roku 1990 prozkoumali v délce skoro dvanácti kilometrů a do hloubky 713 metrů. Objevili tu zcela unikátní krápníkovou výzdobu tvořenou především minerálem aragonitem. Na snímku z roku 1990 uvidíte, proč hlavní dům tehdy pojmenovali Sen alberických jeskyňářů. Otevření dolu Kovárna pro hosty až na Mezipatru je také splněním jednoho snu, i když to možná tak nevypadá.

Prodejní výstava fotografií Historické podzemí Krkonoš je v galerii Veselý výlet otevřená denně do 8.30 do 18 hodin do 8. srpna 2011.

Obřím dolem s otevřenýma očima

Většina z vás už někdy prošla alespoň spodní partií Obřího dolu. Při další návštěvě jistě najdete několik nových zajímavostí. V informačním centru Obří důl je od června expozice Laviny Krkonoš. Správa KRNP ve spolupráci s českou Horskou službou, polskými záchranáři z GOPR a Mendelovou univerzitou v Brně představuje sněhové laviny jako přirozený proces formování horské krajiny a zároveň nebezpečí pro lidi, kteří se v horách v zimě pohybují. Fotky a rozmanité exponáty ukazují třeba vývoj pomůcek horských záchranářů, turistů i skialpinistů, kteří jsou lavinami nejčastěji ohroženi. Mezi nejzajímavější patří stará akia, což je dřevěná „lodička“ na svážení raněných. Dobře je vidět vývoj zimních osobních pomůcek od těžkých kovaných maček po přístroj vysílající signál pro rychlé vyhledání lavinou zasypaného člověka. V Krkonoších podle kronik a záznamů záchranářů zahynulo přes čtyři sta lidí, nejznámější obětí laviny v Obřím dole je hlídač z Obří boudy Stefan Dix. Jeho křížek s datem 1. dubna 1900 uvidíte u cesty sto metrů nad vodárnou pro Sněžku v Rudné roklí. Dráhy velkých lavin cestou Obřím dolem poznáte podle chybějícího lesa na dně ledovcem opracovaného údolí. Jen pár kroků za infocentrem je hájovna Správy KRNP, domov dvou mladých lesníků. Za mostkem vpravo bývala botanická stanice Josefa Šourka, který v roce 1968 dokončil úplný soupis krkonošské květeny. Jeho dům je zcela přestavěný na pension Betyna. Přenesený endemitický keř jeřábu krkonošského z hřebenu hor sem k hromadě kamenů je poslední památkou na Josefa Šourka. Výše se za mlázím schovává zajímavá chalupa čp. 123 postavená kolem roku 1795. Je na trase první ze šesti posledních dochovaných původních lidových domů při cestě do Obřího dolu. V roce 1897 ji povodňová vlna vyrazila několik trámů z roubení, proto jsou právě tady břehy řeky Úpy zpevněné velkými kameny a příčnými hrázemi. Podél cesty vstupující do lesa jsou vidět velké balvany přinesené ledovcem od Sněžky. Za souto-

Osada Obří Důl v roce 1900.

kem Úpy a Modrého potoka, který v nejstarších mapách a zápisech nazývali Šumná bystřina, začíná osada Obří Důl. Tady se nejspíš poprvé usadili horníci z Mišně a přes čtyři století tu žili třeba hutníci a dřevaři z rodiny Dix. Od sochy Panny Marie je za potokem vidět mezi chatkami z padesátých let kdysi nejfotografovanější chalupa Krkonoš. Byla zachycená s obrysem Sněžky na stovkách dobových pohlednic. Poškození výjimečného domu z 18. století spojenými plastovými okny, plochým střešním vikýřem či zadní přístavbou je špatnou vizitkou sportovního klubu, který dům vlastní. O kus dál stojí těsně u cesty Bouda v Obřím dole s typickou zvoničkou na hřebenu střechy. Dům s dlouhou tradicí služeb pro hosty nedávno získali mladí lidé. Na louce chovají domácí zvířata, v úlech mají včely a hlavně doporučujeme navštívit jejich rázovitou hospodu v původním dřevěném interiéru. Za opraveným mostkem chodníku do sousedního Modrého dolu vede přes rašeliniště dřevěný poval. Skoro na konci dubového zábradlí se v podřepu zblízka podívejte na mokřinu a objevíte drobnou masožravou rostlinku rosnatku okrouhlostou. Prosimе nesahat, temně červenými chlupatými listy chytá jen drobný hmyz. Koušek dál z hlavní cesty za potokem vidíte kamenné zbytky pochwerku, kde se upravovala vytěžená ruda před transportem do hutí v centru Pece. Další louka je zvládnutá ledovcovou morénou, kterou sem před deseti tisíci lety nakupil tající ledovec. Velmi stará chalupa Čochtan u dalšího mostu zatím čeká na citlivou opravu. Zato ve svahu nad boudou Pod Sněžkou s občerstvením je vzorně udržovaný původní dřevěný dům s pokojem pro hosty v sedlovém vikýři. Hned vedle se v křoví schovává jeden ze tří zdejších betonových bunkrů. Roku 1938 tvořily československou obrannou linii proti nacistickému Německu. Malá kaplička stojí na hlíněném valu dávno zaniklé klauasy. Původní výšku přehrady na plavení dřeva odhadujeme nad hřeben její střechy. Přibližnou podobu klauasy uvidíte na obálce těchto novin. V kapličce jsou vystavené také fotografie lavin z kamene a bláta, které tu v červenci 1897 zabily sedm místních horalů. Tady končí pevná cesta vhodná i pro kočárky a kola. K dolu Kovárna půjdete ještě dalších patnáct minut, cestou vás zaujme v protisvahu Studniční hory skalnatá Čertova zahrádka a rokle. Dobře je vidět i Dolní Úpský vodopád. Ke srubu a vstupu do dolu vede úzká pěšinka. Na horní plošině po staletí stála horská bouda Kovárna, podle které se dnes historický důl jmenuje.

www.pecpodsněžkou.cz

Christoph Gendorf přišel z Korutan roku 1520 do Čech jako oblíbenec císaře Ferdinanda I., který si upevňoval pozici vůči českým pánům dosazováním svých lidí na důležitá místa. Tak se Gendorf už ve třiatřiceti letech stal nejvyšším báňským hejtmánem Království českého, tedy z dnešního pohledu ministrem pro těžbu surovin. Povýšený na svobodného pána se vedle státní služby chtěl prosadit ve vlastním podnikání, tak si jako hornický specialista vybral místo s nadějnými lokalitami pro těžbu. K jeho rozhodnutí koupit v roce 1533 v Krkonoších panství Vrchlabí jistě přispěla znalost poměrů v hornické Nové Vsi. Na jejím místě založila Gendorfova dcera Eustachie rok po otcově smrti městečko Schwarzentel, tedy Černý Důl. Nedaleko náměstí provozovala s manželem Vilémem Miřkovským ze Stropčic zlaté doly navazující na staré dolování. První známý doklad o povinném odvodu zlata císařské mincovně je z vrchlabského panství z roku 1562, konkrétně z Černého Dolu z díla Dar Boží roku 1577. Po zlatých dolech se v okolí dnešního lyžařského areálu dochovaly jen malé haldy, odvaly a vývěry vody. Podzemní prostory nejsou přístupné. V Černém Dole se těžilo ještě železo, arzenové rudy a snad i stříbro. Doly později provozoval Albrecht z Valdštejna a Morzinové se společníky. Naposledy tu pracovali horníci podobně jako v Obřím dole v dobách socialismu před šedesáti lety. Podle anonymního zákresu ražené štoly se při uranovém průzkumu profarali do starého díla, kde našli prastaré dřevěné těžní kolo pro čerpání vody o průměru přes sedm metrů. Jenže nevíme o nikom, kdo tehdejší unikátní nález snad kvůli utajení strategické těžby potvrdil přesnějším popisem. Z různých míst je nejzajímavější lokalita zvaná Berghaus, což znamená hornický dům. Najdete ji výše v horách nad Stříbrným potokem, kolem prochází lesní silnice k Hrnčířským boudám a určitě stojí za návštěvu. Černý Důl, povýšený v březnu 2008 na městyš, podpořil záchranu kulturních památek. V posledním desetiletí byly opravené tři kapličky, nahlédněte třeba do kaple pod silnicí do Janských Lázní. Freska navržená výtvarnicí Veselého výletu Květou Krhánkovou

připomíná hornický kult svatě Barbory. Zrestaurované jsou tři krásné barokní sochy včetně místního patrona svatého Michaela Archanděla na náměstí. Obec od cirkve převzala zpustlý kostel Nejsvětější Trojice ve Fořtu, od loňského Silvestra je na věži nová kopule. Původní osadníky připomínají vzorně opravené pomníky obětí první světové války, jeden najdete na rozhraní místní části Čistá a Fořt, druhý je u kostela svatého Michaela v Černém Dole. Tady městyš právě dokončil obnovu křížové cesty. Do opravených kamenných kapliček namaloval čtrnáct obrazů místní výtvarník Vladimír Vít. Hlavní téma pro návštěvníky se v Černém Dole našlo v podzemí.

Vedení černodolské radnice se zájmem sledovalo výzkumnou a publikační práci jeskyňářů ze Speleo Albeřice a především geologa Radko Táslera. Během dvaceti let prozkoumali všechny zdejší hornické lokality, utřídili a našli nová historická data, ze kterých čerpá i tento článek. V lokalitě Berghaus se dostali do podzemí a našli skutečné klenoty z historie dolování v Krkonoších. Například dílo hloubené metodou sázení ohněm nebo jasné stopy po kutání jen pomocí želízka a mlátku. Po společné práci v září 2010 otevřeli muzeum Podzemí Krkonoš. První krkonošská hornická naučná stezka Berghaus je v provozu již čtvrtý rok. Než k ní vyrazíte, zastavte se v informačním centru na radnici a prohlédněte si v opravených sklepech někdejší školy nové muzeum. Prohlídka expozice s devíti tématy vám zabere třicet minut. Na velkých fotografiích poznáte krásu podzemních prostor, z vystavených předmětů si uděláte představu o geologii, práci horníků v podzemí a průzkumu jeskyňářů. V autorské galerii jsou celé léto obrazy s malbou a kresbou Aleny Táslerové. Venku uvidíte velké bloky místních hornin a hlavně model stoupy, tedy drtičky rudy na vodní pohon. Před stále přístupným exponátem si zatočíte klikotočem, který vám poví ve zvoleném jazyce o principu zařízení. K naučné stezce půjdete skoro hodinu, dojedete sem cyklotrasou 1E na kole, které si zamknete do připraveného stojanu. Přes kilometr dlouhá naučná stezka Berghaus vede ve svahu nad vámi a vedle deseti hornických a geologických zastávek uvidíte hezkou přírodu se skalními výchozy, věžemi a starým bukovým lesem. Kromě popsanych jevů jsou kolem cesty další různé plošiny, zidky, propadliny a rýhy dokládající někdejší intenzivní hornickou činnost.

Za náměstím si projdete krátkou Vápenickou stezkou připravenou ve spolupráci s Krkonošským muzeem ve Vrchlabí. Černý Důl je spojený s těžbou vápence a pálením vápna stejně, jako s hornickou činností. Na trase najdete tři typy historických vápenek, nejstarší zemní šachtovitou pec, kamennou věž s šachtou a nejmladší kruhovou vápenickou pec s několika komorami. Jen pár kroků od ní je zajímavý pohled do velkého stupňovitého lomu, kde se na výstražné tabuli dozvíte, při jakém houkání musíte pryč. Na rozdíl od historických dolů je zdejší lom stále využívaný.

Další inspiraci pro výlety v Černém Dole najdete v **Turistickém informačním centru** nedaleko náměstí v sídle úřadu městyse, 543 44 Černý Důl čp. 48, tel: 499 429 618, e-mail: infocentrum@cernydul.cz. Denně kromě neděle a pondělí tu poskytují informace o turistice, sportu, kultuře a ubytování, nabízí veřejný internet, pohlednice, mapy, suvenýry a propagační letáky. V místní části Čistá najdete autocamp Slunečná s přírodním koupalištěm (www.autocampslunecna.com). **www.cernydul.cz**

Lesní bouda

Jedna z nejznámějších krkonošských samot s horskou farmou stojí na hranici Černého Dolu (5 km) a Pece pod Sněžkou (3 km) v nadmořské výšce 1104 metrů. Nabízí ubytování různé kategorie od turistického typu po apartmány s kompletním vybavením. Horský hostinec s celodenním a téměř celoročním provozem navštěvují běžkaři i sjezdaři, kteří snadno dojedou od horní stanice lanovky Hnědý Vrch. V létě sem míří cyklisté a pěší turisté, často návštěvu spojí s poznáním rozhledny na Hnědém Vrchu. Přes Dolní Dvůr k Lesní boudě dojde i autobus se seniory nebo s dětmi na školu v přírodě. U boudy je letní bazén a venkovní vírivka s krásným výhledem. V zimě se volejbalové hřiště změní na nejvýše položené kluziště v České republice. Majitelé Lesní boudy před lety obnovili tradiční chov hospodářských zvířat, veškerá bioprodukce je určena jen pro místní restauraci. Jako první ve třetí zóně národního parku získali certifikát biofarmy. Na okolních loukách se v létě pase stádo ovcí a koz. Děti se mohou s hospodáři podívat do chléva, jen nemohou zvířata krmit. Boudařka Markéta Krejčlová s rodinou vás zve na příjemné letní posezení na zápraží boudy s výhledem do kraje či na pasoucí se zvířata. V nově rekonstruované stylové restauraci si můžete vybrat ze zajímavé nabídky typických místních jídel nebo vychutnat výrobky z koziho mléka. Ovšem hlavním lákadlem jsou vlastní farmářské výrobky z jehněčího a skopového masa.

Lesní bouda, ač v Peci pod Sněžkou, má poštovní adresu: Černý Důl čp. 187, PSČ 543 44, tel., fax: 499 896 343, mobilní: 602 148 099, e-mail: info@lesnibouda.cz, www.lesnibouda.cz, příznivé ceny, domluvíte se i německy.

Dětský pension Permoník

Mladá rodina Semerádova s citem a porozuměním pro malé klienty postupně přeměnila pension Permoník na místo pro pohodové pobyty mladých rodin nebo jen maminek s dětmi. Velký dům jim umožnil zařídit dětskou hru, tělocvičnu, vírivku a saunu, což se odráží v přípravě pestrého programu. S asistentkou dětem připravují soutěže, výtvarné dílničky, hlavní programy je čekají venku v přírodě. Vypraví se na výlet za pokladem Krakonošovým údolím po cestě plné úkolů. Jindy poznají pohádkovou stezku a také vesnická zvířata. U pensionu se v létě pasou ovce, jsou tu velké dřevěné hračky, pískoviště se skluzavkou. V zimě děti sáňkují, stavějí ze sněhu iglú nebo bludiště, hledají sněžného muže. Od tří let se hlásí do lyžařské školky s profesionální instruktorkou. U pensionu je dětský provázkový vlek a nedaleko také veřejný vlek pro rodiče. Nejen maminky mohou jednou týdně využít nabídku různých masáží, kosmetiky a pedikúry. U jídelny s živým ohněm v krbových kamnech od deseti dopoledne do noci otevřený ovčí bar, nechybí televize a spousta pohádek pro špatné počasí. Suterén skrývá samostatný sklep pro bohatou vinotéku českých, moravských i světových vín, čepuje se tu pivo Krakonoš a Plzeň i limonáda Kofola. Dvou, tři a čtyřlůžkové pokoje s vlastní koupelnou a toaletou jsou vyzdobené motivy z různých pohádek. K Permoníku patří i sousední komornější bouda Ďapka s deseti pokoji vhodná pro ubytování skupin a větších rodin. Stejně jako v Permoníku je tu dětská herna, společenská místnost, malý bar, jídelna a internetové připojení Wi-Fi. Ubytování v pensionu Permoník a boudě Ďapka poskytuje plnou penzi, jednotné menu s nabídkou jídel moderní i tradiční české kuchyně. Na Permoníku je možné objednat si i z minutkové kuchyně šéfkuchaře Lukáše dle aktuální denní nabídky.

Pension Permoník v Dolní Malá Úpa čp. 115, PSČ 542 27, majitelé Zuzana, Pavel, Tereza, Lukášek a Zuzanka Semerádovi, tel. 603 264 422, e-mail: info@permonik.eu, domluvíte se i anglicky, polsky a německy. www.permonik.eu

Bouda Malá Úpa

Na Pomezních Boudách v tisícimetrové výšce najdou letní hosté certifikované víceúčelové hřiště s osvětlením a speciálním povrchem pro florbal, malou kopanou, nohejbal, volejbal, tenis a inlinové bruslení. Areál doplňuje minigolfově hřiště s osmnáctijamkovým povalovým systémem a dětské hřiště. K tomu patří půjčovna s obchodem Sport and Rent se značkovou letní a zimní výbavou i doplňky. Cyklisté tu mají bezpečné depo a cykloservis, lyžaři skiservis a půjčovnu kvalitního sjezdového i běžeckého vybavení. Na vypůjčených horských koloběžkách sjedou hluboko do údolí a vrátí se cyklobusem zpět. To vše patří k boudě Malá Úpa, která slouží i neubytovaným hostům. Ti ubytování mají různé zlevy na konzumaci, sport i nejméně pětidenní skipas. Navíc mohou zajít do sauny nebo si dát po lyžování relaxační koupel ve vírivce. Sjezdovka s kilometrovým vlekem Pomezky je od pensionu vzdálená sto metrů, hned vedle cvičná louka a dětský lyžařský vlek. V létě rodiny ocení venkovní dětský koutek, další je uvnitř boudy a navazuje na sousední nekuřáckou restauraci otevřenou celoročně od 11 do 22 hodin. Pěťasedmdesát míst u stolu se v létě rozšiřuje o dalších pětáctýřicet na dvou terasách. Staročeskou i minutkovou kuchyni doplňuje bohatý vinný listek z moravských vinných sklepů Lechovice i tradiční značkové pálenky. Točí se tu Plzeň, podává kvalitní káva. Moučníky a další dezerty jsou samozřejmostí. Před dvěma lety otevřený a již dobře prověřený nekuřácký pension na Pomezních Boudách nabízí dvoulůžkové až pětílůžkové pokoje, které mají dvě ložnice a jedno bezbariérové apartmá pro vozičkáře. Pokoje hotelového typu mají lednici a satelitní TV, samozřejmě je internetové připojení na pokojích i v restauraci. Ubytování hosté zaparkují u boudy na vlastním, návštěvníci restaurace přes ulici na veřejném parkovišti.

Pension hotelového typu Bouda Malá Úpa, Pomezní Boudy čp. 136, Malá Úpa PSČ 542 27, majitel Martin Uher, tel. 739 673 383, půjčovna Sport and Rent tel. 605 329 656, domluvíte se i německy, e-mail: info@boudamalaupa.cz, www.boudamalaupa.cz

Na snímku Latova údolí z roku 1938 je dobře patrné místo, kde řeku Malou Úpu pravděpodobně přehradila v 16. století klausa pro plavení dřeva.

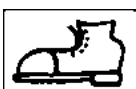
První zmínka o Malé Úpě je z roku 1533 v kronice Simona Hüttela a svědčí o drsnosti kraje před příchodem dřevařů. Tehdy 3. října zemřel trutnovský rybář Fabian Aust. Na smrtelné posteli se přiznal, že v Krkonoších zavraždil devatenáct lidí, protože mu kradli ryby v řece Malá Úpa. Neřikal to s lítostí nad zmařenými životy, ale rozmrzelý, že jejich počet nezaokrouhlil na rovných dvacet. Tehdy byla krajina kolem horské říčky Malá Úpa pravou divočinou. První narušitele klidu sem vyslal organizátor kolonizace Krkonoš Christoph Gendorf. Jeho horníci založili doly v oblasti Smrčí a nejspíš i Lviho dolu. Gendorf zemřel roku 1563 a již se nedočkal naplnění záměru o zahájení těžby dřeva v oblasti Malé Úpy. Tu spustili císařští lesmistři až tři roky po jeho smrti v létě 1566. Hlavní podmínkou bylo zřízení přehrad, které umožnily plavit vytěžené dřevo dolů z hor. V roce 1567 spustila exploataci východních Krkonoš Hlavní klausa na Malé Úpě, postavená nejspíš někde v prostoru dnešní Myslivny. Vhodné údolí pro účinnou přehradu muselo splňovat několik předpokladů. Důležitý je mírný spád řeky a hlavně úzké místo pro založení hráze, nad kterým je naopak široká niva zvyšující množství zadržené vody. Takové je na řece Malá Úpa především v Latově údolí. Překvapuje nás, že v širokém rovném údolí nevzniklo centrum nové osady Malá Úpa nebo alespoň nějaká zástavba, jako třeba na podobném území v sousední Peci pod Sněžkou. Dřevaři založili louky a postavili chalupy na prudké stráni nad řekou. To můžeme vysvětlit obavou z povodní nebo také zábohem široké nivy pro jezero vytvořené klausou. Na Globicově mapě z roku 1668 je tahle přehrada zakreslená pod naznačenou osadou Latovo údolí. Nejvhodnější místo pro hráz bylo podle nás jen sto metrů nad dnešním mostem v zatáčce hlavní silnice nedaleko Jedničky, tedy domu číslo jedna. Z dřevěné přehrady však nezbylo vůbec nic. Zato osada Latovo údolí se po ukončení plavby dřeva rozrostla o další louky a domy, dnes je tu sedmáct většinou původních chalup. Prvními obyvateli tohoto místa byli členové rodin Latha a Marksteiner. Odkud do Krkonoš přišli dřevaři Latha - Lath, podle kterých se nejnižší položené místo obce Malá Úpa dodnes jmenuje, jsme zatím nezjistili. Zato o jejich sousedech víme mnohé. „Císařští švacerští holzknechti“ do Malé Úpy dorazili nejspíš před rokem 1591 z dřevařské obce Brandenburg v Tyrolsku. Podle zachovaných doku-

mentů žili pouze v Latově údolí, a nejspíš sem byli pozváni pro stavbu a provoz klaus. Jmenovitě první je uveden k roku 1644 Georg Marksteiner, v roce 1722 tu platili daně David a Gottfried a v roce 1753 Zacharias a Martin Marksteinerové. Ještě před rokem 1785 z Malé Úpy po téměř dvou stovkách let zmizeli. Aby se vrátili do Tyrol nebo odešli kvůli víře za příbuznými na severní stranu Krkonoš, jim bránilo nevolnictví. Spiš neměli mužské potomky a jejich vnukové se pak jmenovali Pfluger, Trübenecker, Sagasser, Kirchschrager, Hintner, Bönsch nebo Patsch, jak zněla jména rodin z Latova údolí na konci 18. století. Stejný osud potkal i jejich sousedy Latha, jejichž jméno se odtud ztratilo jen o dvě generace později. Johanna Lathu jsme jako posledního našli zapsaného roku 1841 na Šimových chalupách. Spoluzakladatelé Malé Úpy Marksteinerové nás zvou na zajímavý zahraniční výlet.

Putování Marksteinerů Evropou

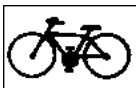
Z Malé Úpy je to jen dvacet minut jízdy autem nebo devět kilometrů pěšky po zeleně značené Tabákové cestě do polského Horního Karpacze ke kostelu Wang. Unikátní dřevěná památka z roku 1175 pochází až z Norska. Od evangelického kostela je dalších deset minut jízdy nebo dva kilometry pěšky po zeleně značené cestě osada Borowice, jediná luční enkláva uprostřed lesů na severní straně Krkonoš. Tohle zajímavé, trochu zapomenuté místo má kus společné historie s Malou Úpou. U vzniku obou obcí byli Marksteinerové z Tyrolska. V dubnu 1898 publikoval profesor Nentwig v časopise Wanderer Krkonošského spolku pro severní, tehdy německou stranu hor zajímavý dokument. V archivu knihovny hraběcího rodu Schaffgotschů, který byl majitelem severních Krkonoš od 14. století až do roku 1945 (více VV 34/2010), objevil příběh stavitelů přehrad. Podle starého zápisu získal tesař a klausemajstr Martin Marksteiner krátce po roce 1629 písemně od císaře Ferdinanda II. svobodu. Po práci provedené pro císařskou komoru v Malé Úpě jej zlákali roku 1644 na své panství Schaffgotschové, aby uprostřed lesů založil novou osadu. Martin s rodinou vyklučil les a postavil „Domy na potoce“, podle kterých se luční enkláva říkalo nejprve Bacherhäuser, později zkomolením Baberhäuser. Po roce 1945 vzniklo dnešní

polské jméno Borowice. Příchodem na soukromé panství Schaffgotschů Marksteinerové ztratili svobodu a stali se opět nevolníky, což nejspíš vyměnili za možnost uchovat si protestantskou víru. Martin měl čtyři syny a dvě dcery. V osadě si vedle otcova založili vlastní hospodářství dva synové, třetí dům si v Borowici postavila dcera provdaná za zedníka Georga Meissnera. Památkou na těžké začátky jsou žulové kameny narovnané při zakládání luk do ještě větších valů, než v Látově údolí. Třetí syn se usadil v Horním Karpaczi a čtvrtý v Kowarech. V roce 1800 v Borowici stálo už pětáct domů včetně mlýna, dnes padesát. Na uvedených místech Marksteinerové žili prostřednictvím svých potomků rovných 301 let až do roku 1945. Pak je vystěhovali do severního Německa, kde začínali po Brandenbergu v Tyrolsku, Malé Úpě v Čechách a Borowici ve Slezsku počtvrté nový život.

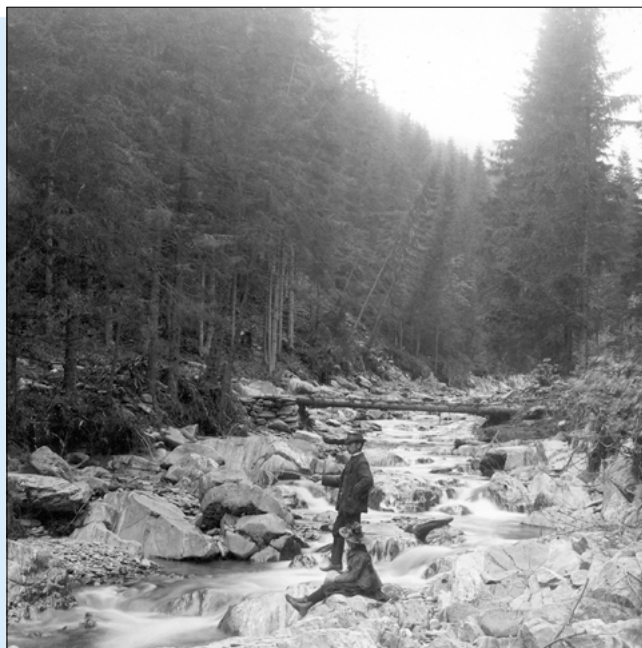
Na Sněžku přes Pěnkavčí vrch

Od parkoviště a autobusové zastávky Spálený Mlýn projdete osadou Látovo údolí po mírně stoupající modře značené cestě. V polovině osady je u cesty plošina s lavičkou a třešní, která připomíná zaniklou chalupu s hostincem. Kolem roku 1813 ji založil řezník Josef Hofer a sloužila čtyři generace. Poslední majitel Ernst Hofer v září 1938 odmítl mobilizaci československé armády a přeběhl k nacistům do Německa. Členům Freikorpsu nabídl, že dojde domů pro alkohol. Při přechodu zelené hranice na Pomezních Boudách nedbal i přes výjimečný stav výzvy pohraniční strážce a byl zastřelen. Incident přispěl k útoku nacistů na celnici o pár dní později. Její vypálení a smrt českého strážmistra Eduarda Šimana vedla o sedm let později 23. května 1945 ke krvavé odplatě, zemřelo sedm lidí. Hoferova hospoda v Látově údolí ovšem zanikla jen kvůli rozšíření cesty, která procházela přes zápraží domu. Než vyjete z lesa téměř u boudy Jana, zahnete doprava na nezačtenou lesní cestu a obejdete Pěnkavčí vrch až k Portáškám. Cestou minete zimní obor pro jelení zvěř, ale hlavním důvodem této vycházky jsou netradiční výhledy na Dolní Malou Úpu, Šimovy chalupy a Lví důl se Sněžkou. Z Portášek se buď po žlutě značené cestě vrátíte do Spáleného Mlýna, nebo pokračujete přes Růžohorky až na Sněžku. Celodenní okruh uzavřete přechodem Obřího hřebenu a Svorové hory k boudě Jelenka. Po Červené cestě se dostanete na Pomezní Boudy a kolem kostela dojdete do Spáleného Mlýna. Rychleji okruh projdete obráceně, když začnete na Pomezních Boudách.

Okolo Malé Úpy

V pátek 20. května se sešli starosta Malé Úpy Jan Patzelt s ředitelem Správy KRNP Janem Hřebačkou u vstupu do Lviho dolu. Za přítomnosti starostů dalších obcí východních Krkonoš a pod dohledem „pravého“ Krakonoše otevřeli jednu z pěti nových cyklotras. Lví důl je s tisíci hektary lesů a divoké přírody největší klidovou zónou českých Krkonoš, ale zároveň pořádný kus obce Malá Úpa. Proto místní uvítali zařazení trasy do nabídky pro hosty. Lví důl začíná jen kousek od Spáleného Mlýna a končí vrcholem Sněžky. Jedenáctikilometrová pevná cesta nejprve mírně stoupá podél Jeleního potoka. Vpravo minete Francouzský chodník s informačním panelem vysvětlujícím zajímavou historii lesní cesty. U limnigrafu odbočuje označený Biskupský chodník připomínající dobré vztahy mezi hraběnkou Aloisií Czernin-Morzinovou a královéhradeckým biskupem Josefem Doubravou na konci 19. století. Ještě výš pod širokým místem u přítoku Křížového potoka stála Löwenklause, neboli klause ve Lvim dole. Po táhlém stoupání k Vasově louce se otevře neobvyklý pohled na Sněžku. Vlevo ve svahu hory Koule uvidíte dvoustetleté smrky, které přečkaly vichřici Kyril v lednu 2007 i násled-

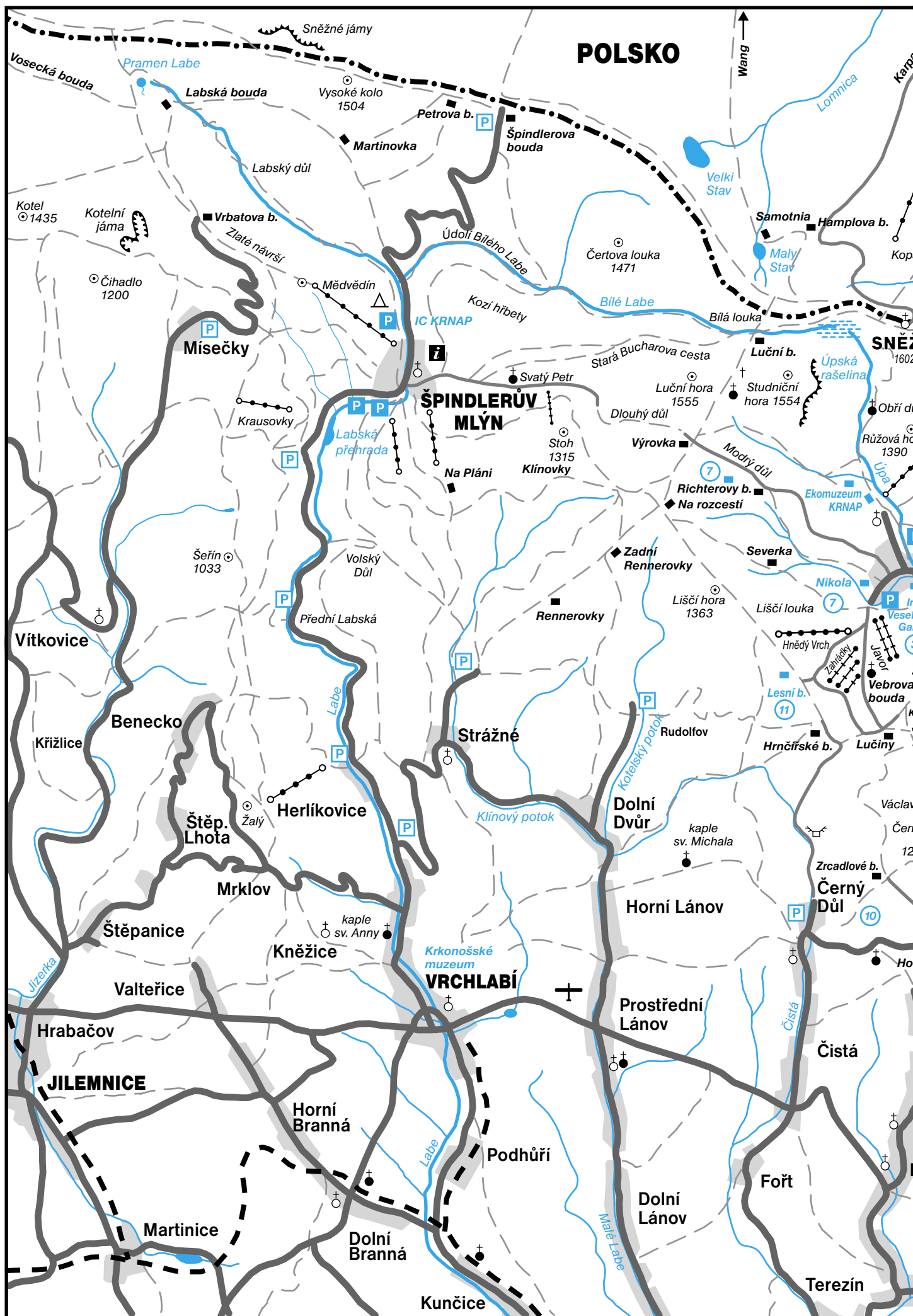

V romantickém Lvim dole roku 1900.

nou kalamitu kůrovce. V zadním rohu Vasovy louky pomalu lesem zarůstají základy a sklep Vasovy boudy. Původně obyčejnou letní boudu Czernin-Morzinové přeměnili na nejdlejší hájovnu jejich panství. V lednu 1897 snad přičiněním pytláků vyhořela a nebyla již obnovena. Poslední stoupání vás přivede na místo zvané podle padesát let staré události Velký polom. Pod sebou vidíte celý Lví důl a na horizontu zprava Svorovou horu, Obří hřeben, Sněžku, Kouli, Rennerovu horu a Pěnkavčí vrch. Po hřebenu Jelení hory přijedete k luční enklávě Šimovy chalupy s devíti původními horskými domy. Další louka s lidovou architekturou se jmenuje Niklův Vrch. To už opouštíte území Lviho dolu, lesní cesta se stáčí k Horní Malé Úpě. Ještě než vyjete zpět na hlavní silnici v osadě Smrčí, poznáte místo zvané Žacléřské domky. Na Pomezní Boudy nemusíte jet po silnici, když u Padolské boudy zahnete na žlutě značenou spojku kolem zaniklé Hübnerovy boudy. Mnohem pohodlnější je nově vyznačený okruh okolo Kraví hory, začíná u horského kostela svatého Petra a Pavla. Zkušebně na jeden rok Správa KRNP pro cyklisty otevřela i Červenou cestu z Pomezních Bud k boudě Jelenka.

Více se o jednotlivých cílech dozvíte v informačním centru na Pomezních Boudách, doplněném expozicí z historie Malé Úpy. Najdete tu směnárnu, veřejný fax a internet, bezplatné WIFI připojení, kopírování včetně barevného, informace o ubytování, rezervace ubytování v Malé Úpě, prodej map, knih, suvenýrů a dárků. Můžete si tu objednat taxi, získáte kontakt na skibus pro větší skupinu, k nahlédnutí jsou jízdní řady i pro polskou stranu východních Krkonoš. Vloni 31. října po téměř 135 letech skončila maloúpská pošta. Obec proto v infocentru zřídila výdejní místo České pošty poskytující standardní poštovní služby jako příjem a výdej vnitrostátních i zahraničních zásilek, příjem poštovních poukázek a platebních dokladů SIPO, prodej novin a časopisů.

Informační centrum Malá Úpa, Pomezní Boudy, PSČ 542 27, tel.: 499 891 112, e-mail: info@malaupa.cz, je otevřené denně od 8.30. do 17 hodin. Dobře se tu domluvíte i německy. www.info.malaupa.cz

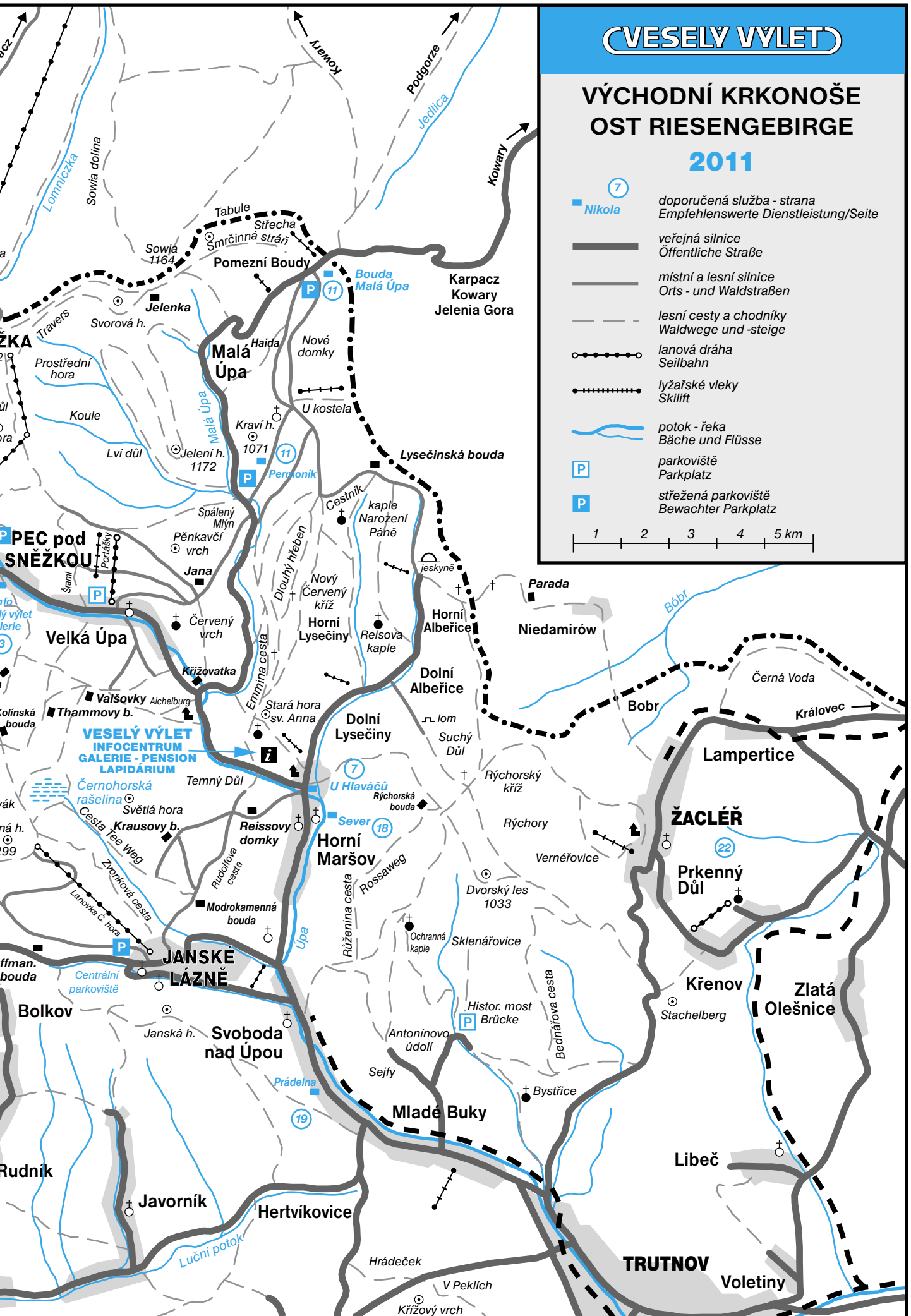

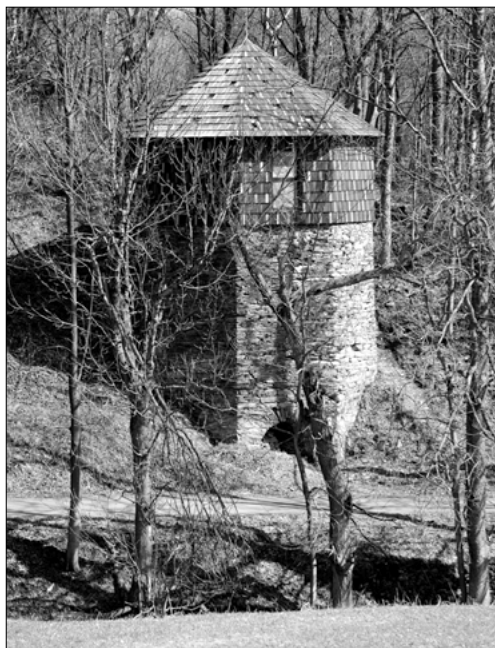
VÝCHODNÍ KRKONOŠE OST RIESENGBERGE

2011

- 7 **Nikola** doporučená služba - strana
Empfehlenswerte Dienstleistung/Seite
- veřejná silnice
Öffentliche Straße
- místní a lesní silnice
Orts- und Waldstraßen
- lesní cesty a chodníky
Waldwege und -steige
- lanová dráha
Seilbahn
- lyžařské vleky
Skilift
- potok - řeka
Bäche und Flüsse
- P parkoviště
Parkplatz
- P střežená parkoviště
Bewachter Parkplatz

1 2 3 4 5 km

Muzeum Vápenka

Kamenná věž

Stojí přímo u silnice z Horních Alberic do Horních Lysečin jen kousek za cedulí zákaz vjezdu motorových vozidel do III. zóny KRNP. Lákala nás k prozkoumání už v dobách našeho dětství, jen jsme se báli spustit dolů do její hluboké kruhové díry. V roce 1988 jsme ji s pracovníky Správy KRNP Jarou Ronovským a Ádou Gernerem očistili od náletu dřevin, které ničily kamenné zdi. V letech 1991 až 1994 se povedl zápis mezi technické kulturní památky. Na jaře 2003 jsme dozvěděli její horní kamenný okraj a odkopali dva metry zeminy od zavaleného spodního vchodu. Teprve pak vynikla mohutnost osmiboké věže vysoké devět a široké osm metrů. Zároveň občanské sdružení Hradní společnost Aichelburg připravilo pro majitele památky Správu KRNP projekt na malé muzeum. Před námi stálo zajímavé zadání. Navrhnout a postavit na vrcholu kamenné věže s hlubokou dírou uprostřed drobnou dřevěnou stavbu. Hned jsme věděli, že půjde o neobvyklé tesařské dílo a že k tomu potřebujeme pomoc vyhlášeného mistra Petra Růžického.

Muzeum Vápenka

Všechny stavby od prehistorie až do pozdního středověku, katedrála svatého Víta na pražském Hradě stejně jako první lidové domy v Horních Albericích, lidé vyprojektovali a postavili metodou modelových kružnic. Nyní používáme deskriptivní geometrii, tedy úsečky, úhly, plochy a matematické výpočty s užitím metrické soustavy. Předtím po tisíciletí stavitelům stačil kus provázku, kterým si třeba do hliněné plochy vykroužili soustavu kružnic o stejném poloměru a v průsečících určili potřebné body. Centrální kruh protнули nejprve šesti stejně velkými kružnicemi a přidáváním dalších vytvořili modulovou síť bodů s racionálním vztahem. Jakoukoliv chybu poznali hned při následujícím kroku, když se jim nové kružnice neprotnuly, kde měly. Podle typu stavby si stavitel jednotlivé průsečíky označil třeba jako roh budovy, střed okna, polohu stropního trámu nebo začátek klenby. Málo lidí tuhle „ztracenou“ kružnicovou metodu dnes zná a nejspíš jenom Petr Růžicka s jejím užitím staví nové stavby nebo třeba dřevěný šlapací jeřáb pro dopravu soch na Mosteckou bránu Karlova mostu či trámů na hradě Točniku. V roce 2008 jsme vlastní návrh na Muzeum Vápenka v Horních Albericích s Petrem pomocí modelových kružnic vyměřili a postavili. Nosná konstrukce

Na hranici Horního Maršova vás brzy uvítá tabule se znakem obce a jmény připojených osad Alberice, Lysečiny a Temný Důl. Lánovou obec Alberice založili kolonisté ze Slezska možná už ve 13. století. Tím se liší od dalších horských obcí v okolí. V září 1609 kutnohorští úředníci ve zprávě o stavu krkonošských lesů uvedli: „O vsi Albendorf zpráva jest, že jest tu nejstarší a dříve než lesové z týchž hor trutnovských k Horám Kuttnám obráceny byly, oni tady dříví mejtli, uhlí pálili a do Šmidteperku (do Kowar) do Slezska je dodávali. Jest v té vsi usedlých s koňmi do čtyřiceti a chalupníkův osm“. Při pohledu na louky v Horních Albericích je patrný nejméně dvěstěletý náskok v obhospodařování krajiny oproti třeba sousedním Horním Lysečinám nebo Malé Úpě. Pozemky jsou rovnější, mají zaoblené meze, ze kterých už dávno zmizely kameny. I proto po vyhnání původních hospodářů v letech 1945 až 1947 bylo zalesněno mnohem méně zemědělské půdy, než v nedalekých Lysečinách, Suchém Dole nebo na Rýchorách. Alberice mají ještě jednu zvláštnost, na povrch tu vychází v kraji vzácný vápenec. Tak vedle stovky tradičních hospodářských domů se ve větší míře v devatenáctém století rozvinulo vápenictví nejprve v malých šachtovitých pecích. S rozsáhlejší těžbou vápence začal Ignaz Lahmer v dnešním Bischofově lomu jistě před rokem 1840. Na jeho pozemku okolo lomu stály alespoň dvě pece. Sousedé Augustin Fink (dnes Vápenka) a Josef Krause (dnes Medika) měli další jednoduché vápenky. Až Johann Bischof kolem roku 1900 koupil pozemky a stavení od hospodářů Lahmera a Finka a postavil velkou kruhovou vápenku s několika komorami a v horách ojedinělým továrním komínem. Zanikla v padesátých letech a na jejím místě dnes najdete rekreační dům Vápenka. Nás ovšem zajímá jediná zdejší dochovaná šachtová pec z doby Ignaze Lahmera. Jeho statek, zachycený na staré fotografii vlevo nahoře u vchodu do Bischofova lomu, je už šedesát let zbořený.

z trámů a fošen kopíruje osmiboký půdorys kamenné věže. Vše do sebe zapadá pomocí tesařských spojů bez užití vrutů, šroubů, kramlí nebo hřebíků. Aby unikátní prostor s osmimetrovou dírou uprostřed nerušily stropní trámy, stavbu svazuje z fošen vytvořená kruhová vaznice a hlavně soustava osmi do sebe zaklíněných střešních ramenátů. Takto vytvořené a dubovými kolíky protlučené věšadlo obepínají čtyři kované sponky. Záměrně vám nyní neukážeme fotografie interiéru, věříme, že budete překvapení odlišným provedením, než byste čekali po spatření osmi pestrými odstíny probarveného černého venkovního pláště složeného ze stovek šindelů. Před otevřením muzea můžete dovnitř nahlédnout průhledem za spodním klenutým vchodem.

V kruhové expozici malého muzea vyprávíme příběh zdejšího kraje, jak snad už ve třináctém století přišli první kolonisté a pomocí kružnicového systému si postavili své domy. Vykáceli lesy, pálili milíře a založili lánovou obec Alberice a později Lysečiny. Živili se hospodařením, kutáním skály a pálením vápna. Po sedmi stoletích jejich potomci v důsledku druhé světové války odešli, aby prázdné domy objevili noví osadníci a hlavně chalupáři. Vyprávění prostřednictvím obrázků, fotografií, předmětů i trochou textu pokračuje změnou využívání krajiny, objevováním přírodních hodnot, průzkumem krasového podzemí, až se kruh uzavře vysvětlením kružnicového vyměření muzea. Záchranu kamenné vápenky, stavbu dřevěného muzea a vytvoření expozice podpořila Správa KRNP, stejně jako nedalekou vycházkovou trasu Celní cesta. Původně si hosté měli půjčovat klíče od muzea v nedalekém informačním srubu. Kvůli zavedení jen občasného provozu tohoto kontrolního místa jsme se dohodli, že po otevření muzea veřejnosti v září letošního roku zvolíme stejný postup, který se osvědčil při zpřístupnění lesního hrádku Aichelburg před dvanácti lety. V informačním centru Veselý výlet v Temném Dole si po registraci, koupení vstupenky a složení zálohy vypůjčíte klíče. Sami si muzeum otevřete a stejný den klíče vrátíte.

Okolo Alberic

Do Horních Alberic dojedete po silnici III. třídy autem, které zaparkujete na veřejném parkovišti naproti Staré celnici, vzdáleném od Muzea Vápenka jen tři sta metrů. Pěšky do Alberic dojdete třeba po oblíbené tra-

Sto let starý snímek Horních Albeřic zachytil kromě Bischofovy velké vápenky i dvě menší kruhové pece postavené přímo u lomu. Žádná z nich se nedochovala, kamenná věž přeměněná na Muzeum Vápenka je vlevo mimo záběr.

se z Pomezních Bud, kam vás dovezou linkové autobusy i cyklobusy. Zajímavá trasa vede z Horního Maršova po křížové cestě na Starou horu, po Emmíně cestě k Červenému kříži, dál přes Cestník k Lysečinské boudě a do Horních Albeřic. Od vápenky se do údolí Úpy vrátíte po silnici nebo zajímavější trasou po Celní cestě na hřeben a přes Rýchory do Maršova. Podobný okruh projedete do horském kole. Jestli nechcete do Albeřic vyrazit rovnou po silnici, uhněte po kilometru za Horním Maršovem doleva na prudce stoupající lesní silničku na Starou horu. Po cyklotrase č. 26 se dostanete na křižovatku nad Červeným křížem. Označená trasa vede doprava, ale vy projedte zajímavější úsek nově opravené cesty po levé straně Dlouhého hřebenu s hezkými výhledy k Malé Úpě a Sněžce. Z Cestníku projedete do Albeřic, terénní varianta vede přímo po zeleně značené hraniční cestě. Pozor na jeden ostřejší sjezd. Z Celní cesty nad Celním lomem odbočuje doprava svážnice, do Suchého Dolu. Těsně před napojením na silnici uhněte doleva na Rýchorskou cestu nad Horní Maršov.

Na začátku devadesátých let jeskyňáři ze Speleo Albeřice uvažovali o zpřístupnění Albeřické jeskyně v Bischofově lomu. Pak se zaměřili na důl Kovárna v Obřím dole, ovšem informace o „otevřené“ Albeřické jeskyni se roznesla. Co chvíli odpovídáme zklamaným zájemcům o prohlídku. Po otevření muzea nahlédnou do labyrintu chodeb s převahou kominů a plazívek alespoň prostřednictvím vystavených fotografií Radko Táslera. Zajímavý pohled do kaňonu Bischofova lomu hned za Muzeem Vápenka je z vyhlídkové plošiny možný už dlouho.

MARŠOVSKÁ POUŤ 2011

V pátek 12. 8. – 20.00 varhanní koncert ke svátku Nanebevzetí Panny Marie v hlavním kostele v Horním Maršově.

V sobotu 13. 8. – Maršovská pouť na náměstí

Od 10.00 do noci stánky s řemeslnými výrobky a s občerstvením, pouťové atrakce, 10.00 slavnostní zahájení, projev starosty a přivítání

hostů, 11.00 maršovský příběh na téma Krakonoš má 450. narozeniny v podání místních občanů, 13.00 kapela k potěšení pamětníků, 14.30 divadlo nejen pro malé diváky, 15.30 kapela Haasband mladých muzikantů z Úpského údolí, 17.00 folková kapela Jarní vánek, 19.00 Reggae klasika Švihadlo, 21.00 popová kapela O 5 a Radeček, 23.00 taneční dohrávka.

OTEVŘENÉ MUZEUM 2011

V rámci Dnů evropského kulturního dědictví proběhne v Horním Maršově 9. a 10. září druhý ročník festivalu Horní Maršov - Otevřené muzeum. Kromě mimořádně pro tento den zpřístupněných historických objektů a památek, budou letos v krajině vystaveny land artové objekty, vyjadřující současný pohled na určitou oblast a místo. Díla vytvoří skupina mladých výtvarníků pod vedením lektora Tomáše Žižky, vedoucího ateliéru scénografie na pražské DAMU, v rámci land artového symposia, které akci předchází.

Kulturní program začne už v pátek 9. září v 19.00 ve Vinotéce Nade dnem přednáškou. V sobotu 10. září vás čeká interaktivní prohlídka Otevřeného muzea. Je volně přístupná od 11 do 17 hodin, začíná v radnici na Bertholdově náměstí. Pro děti je připravena hra, díky které se zábavnou formou seznámí s maršovskými památkami. V 17.30 program pokračuje ve vinotéce Nade dnem diskuzí s mladými umělci, účastníky sympózia, zakončenou koncertem brněnské kapely Květy. Posledním bodem je multižánrový projekt Site specific za tmy oživující prostory starého renesančního kostela Nanebevzetí Panny Marie. Otevřené muzeum organizujeme ve spolupráci s obcí a střediskem SEVER.

Projekt podpořila Nadace Vodafone Česká republika. Více podrobností o programu se dozvíte v průběhu léta na webových stránkách www.otevrenemuzeum.cz nebo na stránkách obce. Nenechte si ujít jedinečnou příležitost otevřít jindy zamčená místa, za pořadatele vás zve Anna Klimešová a Michaela Šebestová.

www.hornimarsov.cz

CO SI PAMATUJE KRAJINA Hana Kulichová

Mezi nejčastější programy pobytového týdne ve středisku SEVER v Horním Maršově patří terénní výukový program Co si pamatuje krajina, zaměřený na poznávání změn místní krajiny. Se skupinami dětí, studentů a někdy i vzdělávajících se pedagogů při něm procházíme okruh, kde si na jednotlivých zastávkách ukazujeme proměny krajiny vlivem lidské činnosti v různých časových obdobích. Máme s sebou historické obrázky, mapy, dobové fotografie a letecké snímky. Aby putování nebylo jen nudným výkladem, na každém stanovišti si vyprávíme nebo přečteme příběh či pověst uvedenou v Čítance z východních Krkonoš. Na účastníky cestou čeká několik praktických úkolů a otázek, za jejichž správné zodpovězení získávají „Krkonošovy dukáty“, které večer smění za drobné upomínkové předměty.

Putování časem začneme před tisíci lety, kdy zdejší lesnatou krajinu jen minimálně ovlivnily stopy lidské činnosti. V převážně bukových lesích jste mohli potkat medvěda, vlka nebo rysa. Takovou „divočinu“ trochu připomíná říční koryto za školou s výhledem na strmou bukovou stráň. K nejzajímavějším obdobím patří u nás ve východních Krkonoších 16. století, kdy nastaly změny, které se do tváře zdejší krajiny zapsaly natrvalo. Díky vzrůstající poptávce po dřevu došlo k výraznému odlesnění, zmizely téměř všechny původní pralesy, tvořené z velké části bučinami. Když pak o tři stovky let později lidé objevili, že svým vlastním přičiněním mohou dřevo jako zdroj obnovovat, začali vysazovat les. Sázeli však smrky a změnili podstatně druhovou skladbu lesa, vznikly smrkové monokultury. Ještě se vrátíme zpět do 16. století ke vzniku průmyslu. V Krkonoších se na mnoha místech těžila železná ruda, též u nás v Horním Maršově. Ve Vrchlabí Christoph Gendorf provozoval největší železářny ve střední Evropě. Kde se taví ruda, je zapotřebí dřevěného uhlí. Nej kvalitnější bylo z bukového dřeva, které je navíc těžké a nedalo se plavit jako dřevo smrkové. Proto bučiny nejen v okolí Horního Maršova skončily v uhlířských milířích. Ideální zastavení pro toto století představuje okolí fary se starou lipou a renesančním kostelem. Na louce za farou si prohlédneme milíř a informační tabule, kde je rytina zobrazující plavení dřeva. Století 18. je charakteristické péčí o louky, rozvojem budního hospodářství a počátky turistiky. Jedním z nejatraktivnějších praktických úkolů zde bývá podojení kozy či vyzkoušení starých řemesel, jako byla třeba práce na tkalcovském stavu či kolovrátku. V 19. století poznáme vliv plánovitého lesního hospodářství na krajinu, pěstování smrkové monokultury, rozvoj průmyslu a s ním spojené první znečištění prostředí. Důsledkem špatného hospodářství v krajině byla povodeň 1897. Prohlédneme staré fotografie a nechceme věřit, jak bylo po velké vodě centrum Maršova zničené. Postupně se blížíme k dnešku, prohlédneme letecké

snímky, na kterých je vidět razantní proměna krajiny, kdy po 2. světové válce zmizela malá políčka a začaly přibývat plochy lesa. Připomínáme si zásahy do krajiny pro potřeby turismu, vznik Krkonošského národního parku. Smyslem tohoto programu rozhodně není zahlcení daty a informacemi, ale pochopení krajiny jako neustále se proměňujícího organismu, se kterým musíme zacházet velmi opatrně a promyšleně, aby nám i nadále krajina mohla poskytovat obživu a zdroje energie a zároveň zůstala krásná, vyvážená a trvale udržitelná.

Ještě přijmete pozvání na tradiční oblíbenou akci SEVERu, kterou letos pořádá spolu s vinotékou Nade dnem v Horním Maršově 24. a 25. června. Hudebně-divadelní **Open Air Eko-Festival DOTEKY 2011** začíná už v pátek 24. června od 19 hodin ve starém maršovském kostele. Po vystoupení fragmentu trutnovské kapely Haasband s názvem Asi pudu nás čeká silný zážitek. Poprvé v našem kraji přivítáme na akustickém sólu koncertu Ily Bittovou. Po vystoupení v Le Cigale v Paříži, Le Botanique v Bruselu, Concertgebouw v Amsterdamu, Wigmore Hall v Londýně, Carnegie Hall v New Yorku, Radio FM Hall v Tokiu a Dvořákově síni v pražském Rudolfinu uvítáme českou hudební hvězdu ve starém kostele v Horním Maršově. Vystoupení Ily Bittové je dobré i pro připomenutí záchran renesanční památky. Letos dokončíme venkovní opravu kostela z roku 1608 a příští rok restaurátoři začnou v interiéru. V sobotu 25. června proběhne festival kvůli opravě areálu fary netradičně ve Vinotéce Nade dnem a v blízkém okolí. V 15.00 předvede dramatický kroužek místní školy hru Ze starých pověstí, v 15.30 uvede liberecké divadlo Na cestě představení Jak šel Honza do světa, v 16.30 je folkový koncert Petra Linharta. Po přestávce začne další program ve 20 hodin, hlavní koncert večera je ve 21.00 Vlasta Třešňák & band. Více se dozvíte na stránkách www.sever.ekologickavychova.cz a www.nadednem.cz.

Středisko SEVER

Šestnáct let působí v Horním Maršově Středisko ekologické výchovy a etiky Rýchory SEVER. Hlavním sídlem nevládní neziskové organizace je část budovy nové základní školy. Zde probíhají celoroční pobytové programy pro žáky základních škol, studenty středních a vysokých škol, učitele a další zájemce o ekologickou výchovu. K programu patří exkurze po Krkonoších, činnost vedoucí k rozvoji spolupráce, terénní pozorování přírody, výtvarná tvořivost, diskuse, simulační hry a jiné. K dispozici je ubytování pro třicet lidí, celodenní stravování, společenský sál, kuchyňka, knihovna a videotéka. Domluvíte se zde anglicky a německy. Středisku SEVER patří také budova bývalé fary v Horním Maršově, kde se rozvíjí projekt DOTEK – Dům obnovy tradic, ekologie a kultury. V současné době zde díky dotaci Státního fondu ŽP probíhá kompletní rekonstrukce, která bude dokončena v roce 2013. Už teď se můžete těšit, až barokní fara opět zazáří v celé své kráse. SEVER pořádá výtvarné a řemeslné dílny, společenské akce, koncerty, ukázky horského hospodářství (v okolí Maršova a Alberic můžete zaznamenat stádo koz), festivaly alternativní kultury a podobné aktivity. SEVER organizuje také letní tábory a osvětové akce pro veřejnost. Chcete-li si udělat zajímavou vycházku, přijďte se k bývalé faře podívat. Je tu šestý nejzajímavější Strom roku 2009, lípa stará přes 400 let, ukázka milíře a dvě zastavení naučné stezky „Cesta dřeva“, která je zaměřena na místní řemesla – těžbu a plavení dřeva a výrobu dřevěného uhlí.

Středisko SEVER, Horní Maršov, Horská 175, PSČ 542 26, tel. a fax: 499 874 280, 739 203 205, e-mail: sever-hm@ekologickavychova.cz, <http://www.sever.ekologickavychova.cz>

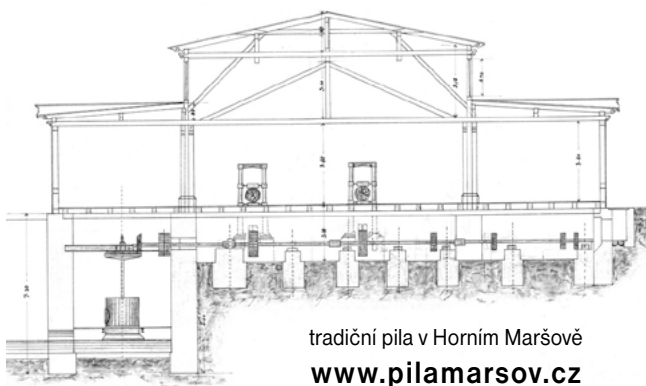
PRÁDELNA MLADÉ BUKY

Prádelna v Mladých Bukách je největší prádelnou na Trutnovsku a pere i pro nejvýše položené boudy v celých Krkonoších. V prádelně vyperou veškeré prádlo v plné sezóně do 14 dnů. Přímou v prádelně se dohodnete na konkrétním termínu vyprání, ceně, míře naškrobení, navonění a popřípadě vybělení ložního prádla. Prádelna vám zajistí i dopravu prádla.

Prádelna, Mladé Buky, PSČ 542 23, majitel Petr Lukáček, tel. 499 871 120, otevřeno je od pondělí do pátku v době od 6 do 14, v plné sezóně až do 16 hodin.

PILA MARŠOV

od roku 1898

tradiční pila v Horním Maršově

www.pilamarsov.cz

tel.: 603 218 336

stavební řezivo na krovy, roubení, hrázdění, obklady fasád z hustého krkonošského smrku a odolného modřínu

pořez vašeho dřeva do délky deseti metrů

trámy, fošny, prkna atypických rozměrů

expresní řezání

broušení pilových kotoučů a listů

tesařské a truhlářské práce

www.klimesmarsov.cz

Od vizitek až po billboardy a trička

TISKOVÝ SERVIS PRO PENZIONY A CHALUPÁŘE A JINÉ FIRMY

- nafotíme,
- graficky zpracujeme,
- vytiskneme,
- uložíme v naší databance.

Máte-li tisková data, do dvou dnů máte tiskoviny doma! Nemáte-li, vyrobíme, upravíme dle Vašich požadavků a do dvou pracovních dnů od Vašeho schválení Vaši zakázku poštou expedujeme.

DŮM TISKU, Tisk Ofset a.s., www.tiskofset.cz

tiskofset@tiskofset.cz, tel.: 499 881 171, 491 618 613

Osada Černá hora vznikla kolem přehrady na plavení dřeva, na zbytku hráze později postavili mlýn. Výrazný dům uprostřed se v době pořízení fotografie v roce 1900 jmenoval hostinec U klausy.

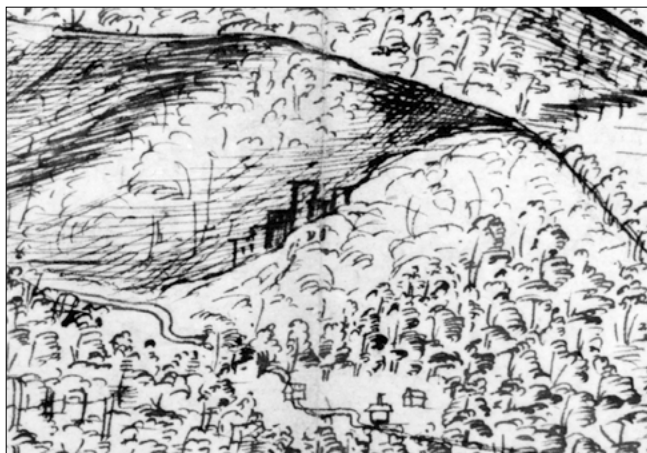
Sídla východních Krkonoš jsou složená z několika dříve samostatných obcí. Pec pod Sněžkou vznikla sloučením tří dílů Velké Úpy. Černý Důl pohltit po proudu ležící Čistou a někdejší lázně Fořt. Pod Žacléř patří horské obce Rýchory, Prkenný Důl a Bobr. Horní Maršov tvoří dokonce osm dříve samostatných vesnic a ke Svobodě nad Úpou jsou připojené díly Maršova I. a II. Lázeňské město Janské Lázně se rozšířilo na hřebeny hor připojením horské obce Černá Hora - Schwarzenberg. Ve feudálních dobách lázně patřily k podhorskému panství Vlčice, kdežto dřevařská osada Černá Hora k císařskému majetku a teprve od roku 1769 k panství Maršov. Spojením lázní a horské vesnice vznikly podmínky pro všestranný rozvoj a bohatou nabídku dnešního města Janské Lázně. V údolí najdete termální lázně s kolonádou, hotely, lázeňské domy a kavárny. Nahoře jeden z nejlepších lyžařských areálů v Česku. Horské boudy, chalupy a skvělé terény jsou tu pro turisty i cyklisty. Vše spojuje zajímavá historie obtisknutá do krajiny a památek.

Osada Přední Černá Hora

Záchranu informací z Hüttelovy mapy vytvořené někdy v letech 1576 až 1585 považujeme za malý zázrak. Originál nejstarší obrazové mapy Krkonoš mohli historici studovat pouhých devět let. Poté, co ji v soukromé sbírce objevil ve Frankfurtu nad Mohanem ředitel Germánského národního muzea Heinrich Kohlhaus se dostala do slezského muzea ve Vratslavi. Jenže tady se při bojích o „Festung Breslau“ na jaře 1945 ztratila. Naštěstí hned po restaurování v roce 1937 pořídil ředitel Krkonošského muzea ve Vrchlabí Karl Schneider fotokopie včetně barevných diapozitivů. Podle nich restaurátorka Krkonošského muzea Zdena Nováková ve spolupráci s tehdejšími řediteli Miloslavem Bartošem vytvořila přesnou kopii dokončenou v roce 1995. Originál nově malovaného díla můžete vidět v muzejní expozici a v září se dočkáme už druhého vydání mapy s podrobným komentářem Miloslava Bartoše. Texty uvedené i v německém, polském a anglickém jazyce doplní nové poznatky o autorství a obsahu mapy.

Publikace s mapou bude k dostání nejen v informačních centrech vydavatele Správy KRNP, ale i u dalších prodejců včetně Veselého výletu. Historik Miloslav Bartoš dospěl k názoru, že spoluautorem původní na plátně olejovými barvami malované mapy je vedle Simona Hüttela císařský geometr Jiřík z Řánsné. Ten nejspíš po zaměření Černo-horského potoka určil místo stavby zdejší klausy snad v roce 1569 a tím nepřímo i vznik osady Černá Hora pod stejnojmenným kopcem.

„Janská Teplice“ se na dolním okraji originální mapy bohužel během staletí oloupala, zato oblast Černé hory je tu zobrazena s několika zajímavými detaily. Malý výřez vidíte na druhé straně tohoto vydání. V mapě jsou zakresleny desítky stavení, ale ani jedno v osadě Černá Hora. Hlavní cesta sem podle mapy vedla po hřebínku ze Svobody kolem dnešní Muchomůrky, křižovatky u hotelu Lesní dům a dál ke klause na Černo-horském potoce. Ve stejné linii dnes prochází vycházková trasa Via Piette. Na louce je v mapě nedaleko klausy důležitá poznámka „schwatzter haus“, tedy dům dřevařů ze Schwazu. Hornické město, tehdy se sedmnácti tisíci obyvateli po Vídni druhé největší v Rakousku, po roce 1560 postihla velká krize. My už víme, že dřevaři nepřišli přímo z města na řece Innu, ale z širokého okolí závislého na provozu schwazských stříbrných dolů. Zatím neznáme konkrétní jména prvních holzknechtů a klausemajstrů z Černé Hory. Podle mladších zápisů z 18. století tu hospodařili třeba Wimmer, Sagasser, Kühnel, Thamm, Krause a Baudisch, tedy stejné rodiny, jako ve Velké a Malé Úpě. Kolonisté od Černo-horského potoka měli málo společného s blízkými sousedy v Janských Lázních. Jejich jména se promíchala až později. Osada Černá Hora vznikla kolem klausy, jejíž hliněné valy jsou patrné dodnes. Jen kousek nad fotbalovým hřištěm, Janské Lázně tu hrají soutěž 1. třídy, vede modrá turistická cesta přímo po zbylé hrázi někdejší přehrady na plavení dřeva. Až kolem roku 1840 tu Braunové zřídili mlýn, dnes se domu říká Tereza. Někdy výše proti proudu potoka postavený srub stojí v kdysi nejhlubším místě přehrady. Sem z okolních kopců dřevaři spouštěli pomocí dřevěných žlabů sáhové špalky, aby je po naplnění přehrady spláchl

Harfa na mapě z roku 1568.

dolů do řeky Úpy. Smyk podél Černohorského potoka byl jedním z nejdelších v Krkonoších. Na pravém břehu přímo nad klausou stálo dlouho největší stavení v osadě, možná zrovna v místě zmíněného švacerského domu. Snad v roce 1883 přeměnil Johann Jeschke farmu na hostinec Zur Klaus, tedy U klausy. Citlivě renovovaná skupina historických domů se dnes jmenuje podle původního využití Horský dvůr. Osadě kolem zaniklé klausy se dříve říkalo Přední Černá Hora. Původně Zadní díl osady u dnešní dolní stanice lanovky je známějším místem. Zastupitelé města Janské Lázně se rozhodli, že do Přední Černé Hory nepustí stavbaře a v územním plánu ponechali rozvolněnou zástavbu s původními domy a loukami.

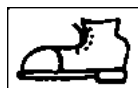
Malý okruh kolem Harfy

Perem kreslená mapa východních Krkonoš z roku 1568 zobrazuje na úbočí Světlé hory výrazný objekt připomínající hrad. Dnes ve vzrostlém porostu

schovaná převážně křemencová skála, byla v 16. století kvůli vykáčenému lesu výraznou dominantou zachycenou i na mladší Hütteleově mapě. Už tehdy se jmenovala Harfa - Herfenstein a inspirovala několik místních pověstí. Podle nich skála ukrývá zakletý zámek, princezny, nebohátka i zlatý poklad. Poslední kronikář původních starousedlíků Johann Bönsch zapsal legendu, podle které se vždy na Velký pátek za zvuku harfy skála otevře a vystoupí zakletá vila. Osvobodit ji může v ten okamžik jen bezúhonný nevinný mladík, který sem přijde nejméně přes devět sousedních polí. Jiná legenda vypráví o selském děvčeti z Maršova, pod kterou se tu propadla země, když na ni poštal potulný žebrák zlého psa. Vás pozveme k Harfě na sotva tříhodinovou procházku.

Od Lesního domu projdete po modře značené cestě k Horskému dvoru, po hrázi někdejší klausy překročíte Černohorský potok a vystoupáte kolem Večernice k nádherné linii mohutných modřínů. Cesta stoupá po okraji louky, které se podle hospodáře Josefa Košťála říká Košťálka. Rovných třicet let tu v době od 1947 až do 1976 choval dobytek, kdy spolu s ním skončilo tradiční hospodaření v osadě Černá Hora. Dnes louku známe jako stejnojmenný lyžařský vleč a sjezdovku. V místě s posledním výhledem na Janské Lázně odbočuje z cesty k Modrokamenné boudě doleva neznačená lesní svážnice, která vás zavede k tajuplné skále Harfa. Při pohledu z plošiny za krmelcem vás napadne, jestli se tak jmenuje podle tvaru převyšlých skal nebo zvu-

ku větru narážejícího na její stěny. Jestli se nechcete vrátit k hostinci Modrokamenná bouda, pokračujte po hrbolaté svážnici. Po kilometru před prudkým stoupáním odbočuje doleva pěšina dolů k Černohorskému potoku. Klausovým dolem se vrátíte do osady Černá Hora.

Z Černé hory Klausákem nebo kluzákem

Na Černou horu se dostanete pěšky, na kole a mnohem snadněji osmimístnou kabinovou lanovkou. Přepraví vás s batohem, horským kolem, koloběžkou i padákem. Je na vás, jaký způsob sestupu zvolíte. Pro pěší túru vám doporučíme jednu tradiční a jednu skoro zapomenutou trasu. Od lanovky vede do Pece přes Lučiny vyznačená vycházková trasa Černá hora. Cestou se na informačních panelech dozvíte více o rozhledně Panorama, historii Černé boudy, Černohorském rašelišti i o dobře patrném zbytku klausy na Javořím potoce. Z Pece se zpět do Janských Lázní dostanete Černohorským busem, který jezdí denně každou celou hodinu od 9 do 17 hodin až do neděle 2. října. Jízdenku na autobus si koupíte zároveň s lanovkou nebo při obrácené cestě u řidiče autobusu kdekoli na trase (www.cerna-hora.cz). Sestup Klausákem, jak se hovorově říká Klausovému dolu, do osady Černá Hora je náročnější fyzicky i kvůli orientaci. Od Černé boudy sejdete po žlutě značeném chodníku k Malým Pardubickým boudám. Nad chalupami Tunel a Větrník vede původní rovný chodník k Černohorskému, dříve Klausovému potoku. Po dnes neupravené Luisině cestě postavené hraběnkou Aloisii Czernin-Morzinovou v roce 1885 sejdete jedním z nejzajímavějších údolí do Janských Lázní. Uvidíte staré porosty, před sto lety dokončenou práci alpských kameníků při regulaci potoků, kaskády a vodopády, dva označené radioaktivní prameny a dole skalnatou soutěsku. Od chybějícího mostu je posledních sedmset metrů cesta řádně opravená. Od Pardubických bud není chodník značený, ale ve III. zóně Krkonošského národního parku je pohyb návštěvníků bez omezení, tedy pokud nejste zrovna sběrači borůvek.

U horní stanice lanovky začíná 1. Krkonošská cyklistická naučná stezka. Dva propojené okruhy vás provedou klidnými místy okolo Světlé a Černé hory. Jistě se podívejte nad Velké Tippeltovy boudy a na místo pod vrcholem Světlé hory zvané Signál. Kousek od svážnice v sedle je skalnatá vyhlídka s krásným pohledem na údolí Úpy a hlavní krkonošský hřeben. Jízda po širokých lesních svážnicích je bezpečná, přes Krausovy boudy a Modrokamenku sejdete zpět do Janských Lázní. U dolní i horní stanice lanovky si můžete vypůjčit nejen horské kolo, ale i pořádnou koloběžku. Sjezd z Černé hory po hlavní zpevněné lesní silnici je rychlý, ale více si užijete po delší trase přes Velké Pardubické boudy, Modrý kámen, Krausovy boudy, Modrokamenku a osadu Černá Hora. Vy odvážnější se z Černé hory snesete na kluzáku, tedy přesněji na tandemovém padáku. Startovní plocha je u Švédských valů nedaleko vrcholu, ale než sem vyrazíte, domluvte si seskok padákem s profesionálními letci. Vše se dozvíte na jejich stránkách (www.dovzduchu.cz) v rubrice tandemové lety. Nejvíce lidí se z Černé hory spustí až na lyžích. Na horní sjezdovce v Janských Lázních se tradičně lyžuje jako na prvním místě v České republice. Ale to už je povídání do zimního vydání Veselého výletu.

Kořinkář v Krkonošové zahrádce

KRKONOŠTÍ LABORANTI Daniel Mach

Výstava v Městském muzeu Žacléř představuje významnou kapitolu v historii Krkonoš. Vedle těžby dřeva a nerostného bohatství se horalé živili lidovým léčitelstvím s využitím krkonošské flóry. Znalost léčivých účinků rostlin byla pro život obyvatel hor nezbytná, lékaře povolávali jen v kritických případech. Umění léčitelství přinesli do Krkonoš kolonisté z Alp, kteří se usídlili na úpatí Černé hory. Zřejmě první zprávu o lidových léčitelích uvádí ve svém spisu lékař a přírodovědec Caspar Schwenckfeldt z Lipska roku 1600. Nazývá je „medicastro Indocti“, léčitelé bez odborného vzdělání. Caspar Schwenckfeldt, do roku 1609 doktor medicíny v Jelení Hoře, si do svého deníku zapsal: „... v horských vesnicích jsem mnohokrát potkal bylinkáře, kteří výborně ovládali léčitelské umění a sloužili svým bližním“. Ještě před ním Simon Hüttel zobrazil na slavné obrazové mapě Krkonoš z konce 16. století dvojici postav, sbírající na Luční hoře léčivé byliny. Již roku 1563 Krkonoše navštívil osobní lékař císaře Ferdinanda I. Pietro Andrea Matthioli. Tištěný herbář tohoto Itala patří mezi základní díla nejen léčitelské botaniky.

Lidové léčitelství povýšili na váženou profesi především laboranti z Karpacze. Dochovalo se několik verzí vysvětlení jejich původu. Podle jedné dva studenti medicíny Nicolaus a Salomon museli utéci z Prahy. Po překročení krkonošského hřebenu našli útočiště v Karpaczi u Melichara Grossmanna, kterého naučili základy medicíny a výroby léků. Profesor Witold W. Glowacki datuje jejich příchod do roku 1700. Podle jiné verze utekl lékárník Jiří Werner z Kladska kvůli rekatolizaci, až našel útočiště u jistého Gollnera v Karpaczi, kterého naučil sbírat léčivé byliny a vyrábět z nich léky. Podle pamětního spisu o laborantství autorů doktora Schaffera a hraběte Matuschky z roku 1842 je zakladatelem la-

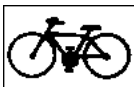
borantství lékárník Michael Benjamin Werner z Kladska. Výše uvedené záznamy více svědčí o starším původu laborantů. Zpočátku je nazývali Würzelmann - kořinkář nebo Kräutermann - bylinkář.

Z obce dřevařů a uhlířů se Karpacz během jedné generace proměnil v městečko výrobců léků – laborantů. Koncem 17. století z 57 zdejších domů jich čtyřicet obývali laboranti. Záznamy matrik dokládají dědičnost tohoto povolání, které předpokládalo základní znalosti galenické farmacie. Stále častěji si laboranti nesbírali byliny sami, ale platili za ně sběračům, tedy kořinkářům. Přírodovědec Franz Adolf Traugott von Gensdorff na konci 18. století popisoval sběrače jako prosté přírodní lidi, kteří se s rozběskem vydávají do hor, aby poté nasbírané byliny prodávali často špatně placícím laborantům. Nejvýznamnějšími místy sběru byly Krakonošova zahrádka v Úpské jámě, Čertův důl, Sněžné jámy a další kary. S rostoucím zájmem vznikla nová profese, pěstování léčivých bylin na zahrádkách. Sušení a zpracování rostlin v laboratorních dílnách vyžadovalo zvlášť oddělené prostory, proto laboranti vlastnili i několik domů. Významným počínem v jejich činnosti bylo vytvoření laborantského cechu kolem roku 1700. O čtyřicet let později vydali svůj první regulační řád, dnes bychom řekli závazná pravidla. V cechovním domě čp. 16 se v Karpaczi konaly odborné porady a evangelické bohoslužby. V tomto období laboranti vyráběli chemickými procesy, tedy filtrací, destilací, digescí a sublimací, na dvě stovky druhů léčiv a medikamentů ve formě esencí, elixírů, tinktur, prášků a masť. V lahvíčkách a dřevěných krabičkách popsaných odbornými názvy je prodávali po domácnostech i na trzích ve Slezsku a obchodní cestou rozesílali klientům v Německu, Rakousku, Rusku a dokonce i v Anglii.

Za svého patrona si laboranti zvolili bájnou postavu Rýbrcoula, kterého nazývali Spiritus familiaris - dobrý duch domácí nebo der gewaltige Fysikus – ohromný lékař. Jeho podobu malovali na své laborantské domy. Rozšířili o něm mnoho pověstí o zaručených setkáních. Někdy nepříjemných jindy jim prý sám ukazoval, které byliny vybrat. Výrazně přispěli k rozšíření povědomí o krkonošském duchu hor.

Odpor profesionálních lékařů a lékárníků, zvláště po završení připojení Slezska k Prusku v roce 1742, způsobil postupné omezování činnosti laborantů. Povinné úřední licence výrazně snížily jejich počet. V roce 1796 pruská vláda omezila sortiment léků vyráběných laboranty. V Karpaczi, Milkowě, Glebocku a okolí jich zbylo posledních sedmadvacet. Rok nato dosáhli koncesovaní lékárníci zrušení privilegia prodeje nejpopulárnějšího produktu Krummhübských tedy Karpaczských kapek na všech jarmarcích. A po sto letech od prvních snah o odstranění konkurence byla v roce 1843 královským výnosem laborantům zakázána léčitelská praxe a počet úředně povolených bylinných přípravků klesl na jednadvacet. Poslední laborant E. A. Zöfel zemřel v Karpaczi 28. března 1884.

Na výstavě Krkonošské bylinky a laboranti v Krkonoších uvidíte ze sbírek Krkonošského muzea v Jelení Hoře původní krabičky a lahvíčky, ve kterých laboranti svoji medicínu prodávali. Z Polska pochází i významný exponát dobře známý z literatury. Obraz z roku 1848 od malíře Quido Mánese zachycuje slavnou vrchlabskou lékarnici Káblíkovou při sběru bylin u Sněžných jam. Malou laboratoř zapůjčilo Gymnázium v Trutnově. Stará lékárna s originálními stojatkami je z vyhlášeného Farmaceutického muzea v Kuksu. Pracovníci muzea pro výstavu připravili ukázkou známého rýchorského lektvaru ostrókaj nebo též osterlokei. Lihový nálev z kořene kyčelnice devítilisté používali místní horalé k léčebným účelům pro dobytek, k hojení ran a boláků. Dobře znali zaručené fungující účinky při výplachu žaludku. Kořinky kyčelnice sbírali zjara, když je rostlina v květu. Exponáty doplňují výborné kresby především léčivých rostlin malířky Věry Ničové. Výstava potrvá v Městském muzeu Žacléř do 28. srpna 2011.

PO ŽACLĚRSKU NA KOLE

Nad regionem Žaclěrsko se na jedné straně tyčí východní Krkonoše a na druhé Vraní hory jako součást Broumovské vrchoviny. Hory, rozmanitá příroda, kulturní dědictví jednoho z nejdříve osídlených míst v kraji a hlavně odvedená práce lidí v regionu při značení tras vytvořily výborné podmínky pro cykloturistiku. Vhodné terény tu jsou pro rodiny s dětmi i náročné sportovní jezdce. I proto v Žaclěři startují hned dva známé cyklistické závody. Okružní maraton horských kol žaclěřský Střízlivák se 28. srpna jede na trase od restaurace U kapličky v Prkenném Dole ostrým stoupáním přes Rýchorské náměstí k zámku. Odtud po lesní cestě dolů do Prkenného Dolu. V zatáčce u zimního areálu Arrakis se trasa napojuje na silnici zpět k restauraci. Dětské kategorie soutěží v prostoru startu a cíle, žáci a žákyně v blízkém okolí. Po vzoru Krkonošské sedmdesátky na běžkách v Žaclěři pořádají závod tříčlenných družstev na horském kole. Startuje se ve svátek svatého Václava 28. září, ale skvělou trať si můžete projet sami, protože vede těmi pro horskou cyklistiku nejlepšími místy východních Krkonoš. Napojíte se kdekoliv, ale správný začátek je na Rýchorském náměstí. V mapě zakreslenou trasu najdete na www.zaclerska70.cz. Po krátkém stoupání k žaclěřskému zámku sjedete do Prkenného Dolu a potom stoupáte po cestě křižující zdejší sjezdovky až k velkému vojenskému bunkru nad zaniklou obcí Vernéřovice. Odpočinete si při dlouhém sjezdu do další zaniklé obce Sklenářovice. Přehoupnete se do Sejfů a stoupáte osadou Antonínovo údolí až ke Sluneční stráni s výhledem do údolí Úpy. Po vrstevnicové Mánkové cestě projedete až nad Horní Maršov. Stoupání na Starou horu a k Červenému kříži na Dlouhém hřebenu je nejtěžší úsek trasy. Následuje snadný dlouhý travers až k Cestníku, kde je nejvyšší bod okruhu. Uhněte doprava k Lysečinské boudě a sjedete do Horních Albeřic. Štěrkanou Starou celní cestou začíná dlouhý, později mírný výjezd k Rýchorskému kříži. Odtud bezpečně sjedete až k žaclěřskému zámku, po již známé cestě zahnete do Prkenného Dolu a od kapličky vyjedete doleva posledním ostrým kopcem na žaclěřské náměstí. Tim jste projeli osmačtyřicetkilometrovou trať, tedy kratší verzi závodu, kterou loňské vítězné družstvo stihlo za dvě hodiny a šest minut. Poslední ženské družstvo na trati strávilo přes pět hodin, což může být i váš čistý čas včetně rozhlížení. Ale pozor, nejlepší děvčata jela jen dvě a půl hodiny. Hlavní závod Žaclěřské sedmdesátky je ještě o jeden dvacetikilometrový okruh delší.

Z množství tras si vyberete další různé náročné okruhy a zajímavé cíle. Region Žaclěrsko obepíná značená páteřní cyklotrasa, vedoucí přes Královec, Vraní hory, okraj Trutnova a Prkenný Důl. Nejčastějším cykloturistickým cílem je ovšem šestikilometrový výjezd k Rýchorské boudě v I. zóně Krkonošského národního parku. Od žaclěřského náměstí vede značená trasa okolo zámku bukovým lesem do osady Vízov. Jméno tohoto místa najdete na původní modré oválné tabuli připevněné na boudě Hubertus. Nejdůležitější dům v osadě je totiž celoročně otevřený hostinec a významná zastávka nejen pro cykloturisty. Odtud vás čeká táhlý výjezd k Rýchorskému kříži a dál k nejvyššímu místu Žaclěrska u Rýchorské boudy. Z vyhlídky v místě bývalé boudy Maxovky se vám otevře jeden z nejhezčích výhledů na panorama východních Krkonoš se Sněžkou uprostřed. Pokračovat můžete severním směrem nad Horní Albeřice se sjezdem do polské obec Niedamirów. Do Žaclěře se vrátíte po rovině přes hraniční přejezd v Bobru. Jižní cesta vede z Rýchor do zaniklé obce Sklenářovice, odkud táhlým stoupáním po Bednářově cestě vyjedete nad Babí. Do Žaclěře se vrátíte buď přímo po silnici, nebo lépe po zeleně značené cestě okolo dělostřelecké pevnosti Stachelberg. Betonový bunkr T-S 73 je vzdálený od Žaclěře pouhých 4 kilometry a je významným cílem regionu. Veřejnosti přístupný největší vojenský podzemní komplex v Česku vás letos zve na nově otevřenou prohlídku nedokončených podzemních kasáren pro osm stovek vojáků.

Kýchavice bílá Lobelova na kresbě Věry Ničové

Uvidíte stav pevnosti v létě 1938, kdy vrcholilo tempo výstavby i hrozba nacistického Německa. Mezi novinky vojenského muzea patří i funkční podzemní stavební železnice, více najdete na www.stachelberg.cz.

Výhodou žaclěřského regionu je cyklisticky snadno dosažitelné polské příhraničí s řadou kulturních památek. Za projeti stojí například okruh přes Chelmsko Slaskie s unikátními domky Dvanáct apoštolů. Soubor budov, vystavěný pro české tkalce už roku 1707, se řadí k deseti nejzajímavějším dřevěným stavebním památkám na území celého Polska. Vaše cyklistická pouť může pokračovat do Krzeszowa ke známému cisterciáckému klášternímu komplexu. Sedmdesátimetrové věže baziliky Nanebevzetí Panny Marie poznáte už z dálky. K budově přilehá Mauzoleum swidnických Piastowců se sarkofágy knížat Bolka I. a II. Oltář baziliky zdobí obraz od Petra Brandla. Další trasy s podrobným popisem i fotografiemi jsou na webových stránkách www.zaclersko.cz.

Městské muzeum Žaclěř a Turistické informační centrum, Rýchorské nám. 10, 542 01 Žaclěř, tel. 499 739 225, www.zacler.cz, e-mail: muzeum@zacler.cz. Je otevřeno denně kromě pondělí od 10 do 16 hodin. Výstava Krkonošské bylinky a laboranti potrvá do 28. srpna. Den lidových řemesel na Rýchorském náměstí je 5. července, letní hudební festival Bornflossrock ve dnech 16. - 17. července. Od 2. září v muzeu proběhne výstava obrazů Beaty Kornické-Konecké a od 7. října Janusze Koneckého. Od 4. listopadu bude výstava Stromy kolem nás. Radek Jaroš bude 10. listopadu promítat a vyprávět o svých výstupech na dvanáct osmitisícovek. Zimní sezóna začne 26. listopadu zimním minifestivalem Bornflossrock a 27. listopadu adventním zpíváním a rozsvěcením vánočního stromu.

V roce 1934 vyjela vozidla různých značek k Petrově boudě v překvapivém termínu 18. března.

AUTOMOBILY NA HŘEBENECH HOR

Na mnohá místa dnes snadno dostupná automobily jsme ještě před třiceti lety mohli dojet jen pěšky. Za zpřístupnění hor motorové dopravě může především dřevo. Už dávno nešlo spouštět klády do údolí smyky a plavit je potoky k řekám nebo svážet na saních rohačkách po nanejvyš dva metry širokých cestách, jak to dělalo patnáct generací horalů před námi. Kvůli dopravě dřeva nákladními vozy se dočkala většina historických horských cest rozšíření a zpevnění. Od konce 70. a hlavně v 80. letech minulého století vznikly desítky kilometrů nových lesních cest, které přivedly dopravu do dříve klidných míst. Tehdy po lesních svážnicích především v důsledku imisní kalamity byly odvezeny statisíce kubiků krkonošského dřeva. S rozvojem soustavy cest vznikla správcům Krkonošského národního parku nová povinnost regulovat provoz automobilů na horách.

Nejstarší vozy v Krkonoších patřily majitelům panství a průmyslových podniků. První automobil si koupila nejspíš hraběnka Aloisie Czernin-Morzinová spolu se synem Rudolfem v roce 1904. Vozidlo pařížské firmy Gardner-Serpollet poháněl parní stroj o výkonu 12 koní a mohlo jet padesátikilometrovou rychlostí. V rodinném archivu Czerninů jsem našel fotografie vozu z roku 1905, ale žádný důkaz o jeho provozu ve Vrchlabí a okolí. V roce 1931 veterána daroval vnuk hraběnky Carl Czernin Národnímu technickému muzeu v Praze, kde je nyní vystaven v nově otevřené expozici. Auta se na hřebenevé cesty dostala až po první světové válce a jistě budila velkou pozornost. V létě 1924 projel dlouhý kus hraniční cesty nejspíš testovacím vozem Praga Piccolo fotograf a vydavatel pohlednic z Broumova A. Meissner. Úsek mezi Špindlerovkou a Luční boudou je dnes nesjízdný, fotografie Pragovky řízené profesionálním řidičem u Poledního kamene nás udivuje i po téměř devadesáti letech. Zjistěte bylo prestižní vyjet první na Sněžku. O pokusech ze slezské strany nemáme informace. Po trase Pec, Výrovka, Luční a Obří bouda, vyjel na vrchol po Jubilejní cestě první vedoucí výroby a konstruktér ve firmě Aero Josef Bašek. S jednoválcovým vozem Aero 10 HP, zvaném silniční štika, musel poslední úsek v létě 1932 absolvovat po německém území. První výjezd pouze po české straně hory podnikl 23. srpna 1935 velký cestovatel Břetislav J. Procházka-Dubé ve voze Škoda Popular. Dramatickou cestu popsal Zdeněk Vacek ve vloni vydané knize Škodovkou

na Sněžku i kolem světa. Procházka nejprve zkoušel ověřenou trasu přes Luční boudu, ale němečtí celníci jej u Obří boudy nepustili na Jubilejní cestu. Jejich poznámka, že od Růžové hory na vrchol s Popularem nemůže vyjet, byla pro soutěživého řidiče přímou výzvou. Z Velké Úpy se po dva metry široké cestě dostal dobře na Růžohorky, kde překvapil místní boudaře, protože podle nich sem ještě žádné auto nevyjelo. Škodovka přeskákala hrboly a jámy na louce, aby se dostala na stejně úzký chodník k Růžové hoře. Do sedla pod Sněžkou se jelo dobře, ale posledních 250 výškových metrů byl tuhý boj. Do serpentín kamenité pěšiny Procházka najížděl na jedničku tak, aby vozu ve smyku tři přátelé stihli odhodit zadek, protože běžný rejď předních kol nestačil. Jízdu pozorovalo mnoho turistů, jezdců i pomocníky povzbuzovali především, když vůz zůstal viset na spodku a zadní pohonná kola se protáčela naprázdno. Několikrát museli podkládat kola. Jízda jen po třech byla normální, přesto se lidová škodovka dostala až na vrchol. Když Procházka zaparkoval přímo u státní hranice mezi Českou a Německou boudou, slyšel od německého důstojníka při potřásání rukou libozvučné: „Donnerwetter, to je ale výkon na tak malé auto!“ Od majitele vrcholových bud Heinricha Pohla si Břetislav Procházka nechal napsat potvrzení, že byl se Škodou Popular prvním, kdo vyjel z české strany na Sněžku. Po občerstvení v boudě vůz i s posádkou vyprovázeli na zpáteční cestu hosté restaurace a všechen personál. Jiné „přivítání“ zažili po večerním sjezdu na Růžohorky. Místní cestář jim zle nadával a chtěl je za rozježděnou cestu nechat zavřít. Jakoby předznamenal budoucí problémy s provozem aut na horských cestách. Když jsem v roce 1975 jel se strážcem národního parku Zdeňkem Říhou s tabulemi a rozcestníky prvně na Sněžku terénním gazíkem, nejtěžší úsek nás čekal mezi Richterovými boudami a Výrovkou. V rozježděné prudké cestě udělala eroze až metr hluboké rýhy, ve kterých zmizela celá motorka projíždějícího boudaře. Na takovou trasu nikdo o povolení k vjezdu nežádal, nejen tudy projela pouze nákladní a terénní auta. Po zpevnění cest se situace změnila.

Motorová vozidla v národním parku

Nejdéle sloužící pracovník terénní služby Správy KRNP Jaromír Gebas si pamatuje na úplné začátky regulace provozu automobilů. Vzpomíná,

jak krátce po vyhlášení Krkonoš národním parkem 17. května 1963 vydala Správa KRNP první návštěvní řád, tedy pravidla chování v chráněných horách. Jeden z bodů zakázal vjezd do území parku mimo veřejné silnice. Povolení k vjezdu majitelům domů či na území parku zaměstnaným lidem tehdy vydávaly obce. Teprve v roce 1970 vznikly v Peci pod Sněžkou, Špindlerově Mlýně a v Harrachově provizorní terénní střediska ochrany přírody, která ke kontrole vozidel převzala i vyřizování povolenek. Až do roku 1975 to bylo ve Špindlerově Mlýně v soukromém domku jednoho z prvních strážců národního parku Josefa Buchara, v Harrachově v opuštěném hotelu „U ducha hor“ a v Peci k demolici určeném zařízení staveniště. Po pětiletém provizoriu Správa KRNP otevřela nová terénní střediska spojená s informačními centry, kde povolení k vjezdu vydává dodnes. Přísná pravidla pro posuzování oprávněnosti vjezdu ze sedmdesátých let se po roce 1989 částečně uvolnila a pozměnila. Přesto i dnes má právo k vjezdu do III. zóny KRNP pouze řidič s řádným důvodem. Kromě držitelů dlouhodobých povolení, kteří mají v horách trvalé bydliště, vlastní nebo provozují nemovitost, vykonávají práci či pravidelně zásobují, mohou o doklad k vjezdu vlastním vozidlem požádat i hosté se zajištěným rekreačním ubytováním ve III. zóně. Pozor, důvodem není pouhý výlet autem nebo návštěva horské restaurace. Do nejprísnejší chráněné I. a II. zóny KRNP vozidla návštěvníků zajižďet nemohou nebo jen po udělení zvláštní výjimky dle zákona.

Automobily hostů v místech s regulovaným provozem zaparkují jen na úředně povolených plochách. Boudy a pensiony mají obecním a stavebním úřadem schválená místa nejčastěji pro pět automobilů. Kontrolu parkování provádějí strážci a policie. V ochranném pásmu, tedy mimo národní park, města a obce regulují dopravu podle vlastních pravidel. Tady na vjezdy a parkování dohlíží policisté a městští strážníci. Proto například v Peci pod Sněžkou pro Zahrádky, Vysoký Svah, Hnědý Vrch, ve Velké Úpě pro celé Výsluní a Vavřincův důl platí povolenky města. Celá zastavěná část Malé Úpy sice leží ve III. zóně, přesto tu po dohodě se Správou KRNP platí podobná pravidla jako v ochranném pásmu. V regulaci vjezdu a parkování vozidel je nejvýše položená obec v Česku vzorem. Všechny komunikace označila dopravním značením s dodatkovou tabulkou vysvětlující návštěvníkům podmínky vjezdu mimo hlavní silnici, která pokračuje přes Pomezí Boudy do Polské republiky. Do Látova údolí, Smrčí, Černé Vody, Eliščina údolí a hlavně lokalit kolem místní komunikace mezi Špáleným Mlýnem, kostelem a Pomezí Boudami mohou hosté vjet vlastním automobilem buď s ubytovacím poukazem, nebo s denní stvrzenkou. Jednorázovou povolenku v podobě dvacetikorunové stvrzenky si hosté stejně jako řidiči stavebních a zásobovacích vozidel vyzvednou v Peci v automatu u parkoviště Zelený Potok, ve Velké Úpě u vjezdu na Výsluní, v Malé Úpě ve Špáleném Mlýně a u informačního centra na Pomezí Boudách. Hotely, boudy a pensiony mají pro ubytované hosty od obce Malá Úpa a města Pec pod Sněžkou přenosné povolenky, které opravňují hosty parkovat na schválené odstavné ploše. Když místní cesty zapadnou sněhem, auta zůstávají na centrálních parkovištích. Informační centrum Veselý výlet v Temném Dole je pověřené Správou KRNP vydávat doklady k vjezdu do III. zóny KRNP pro lokality Albeřice, Lysečiny, Temný důl, Černá Hora, Velká Úpa a okrajových míst Malé Úpy. Stejně jako pracovníci informačních center a terénní služby Správy KRNP prověřujeme důvod žádosti, požadujeme uvedení konkrétního cíle vjezdu, tedy názvu domu nebo jeho čísla. Upozorňujeme hosty na úskalí jednotlivých tras s ohledem na roční období, žádáme ohleduplnost vůči chodcům a cyklistům a ptáme se, kde budou parkovat. Správci parku stanovením přesných podmínek vjezdu do III. zóny usilují o omezení dopravy s ohledem na ochranu přírody, pěší turisty a zároveň umožnění poskytování dobrých ubytovacích služeb.

www.krnp.cz

Majitel panství Jilemnice Otto Harrach s manželkou Karolinou ve voze Fiat.

Praga Piccolo projela v roce 1924 kolem Poledního Kamene.

Škoda Popular v srpnu 1935 u České boudy na Sněžce.

Značení regulace dopravy v Malé Úpě.

Všichni v Česku známe tolikrát promítané filmové záběry ničení státních symbolů předznamenávající změnu zažitých pořádků. Dva muži 28. října 1918 v Praze na Národní třídě zápolí nad hlavami velkého davu s plechovou císařskou orlicí zavěšenou na nároží policejního ředitelství. Když konečně rakouského orla vytrhnou ze zdi, mohou lidé symbol moci na zemi pošlapat. Staletá říše se právě rozpadla. Ještě známější filmová scéna je ze října 1938. Vojáci nacistického Německa vyvracejí hraniční sloup v barvách státní vlajky a rozbíjejí prosperující Republiku československou. Zničení kusu tvarovaného plechu, natřeného trámku či tabulky opatřené symbolem státu vyvolává i po tolika letech silné emoce. Proto jsme se rozhodli o přestávce Maršovské pouti v poledne v sobotu 13. srpna u galerie Veselý výlet v Temném Dole zahájit výstavu Cedula a cedulky tak trochu proti běhu dějin. Připevníme rakouskou orlici na místo, kde visela do roku 1918 a vedle vztyčíme vysoký prvorepublikový hraniční sloup. Samotnou výstavu od stejné chvíle najdete v galerii Veselý výlet v Peci pod Sněžkou. Sem jsme snesli různé plechy, smalty, pomalovaná prkna, litinové a porcelánové tabule nesoucí různé informace z rozpětí více než sta let. Pocházejí z kraje pod Sněžkou ze sbírek muzejí, soukromníků a depozitáře Veselého výletu.

Ve skupině **cedule autorit** připomeneme označení úřadů a projev státní moci. Hezkým příkladem je v soukromé sbírce uchovaná orlice C. K. poštovního a telegrafního úřadu původem ze Žacléře nebo tabulky z provozoven se státním souhlasem prodeje tabáku. Už nikdy ne zjistíme, jaké pocity měl náš praděda Albert Špelda, když v roce 1918 sundával ze své trafiky v Malých Svatoňovicích licenční orlici. Jako vojenský vysloužilce dostal „trafikou“ od císaře pána a pak ji vyměnil za bílou smaltovanou tabulku s československým lvem. Naproti galerii Veselý výlet v Temném Dole stála od dvacátých let malá trafika válečného invalidy Emanuela Ježka. Protože si živnost se státní licenci otevřel v německém pohraničí, měl na domečku dvojazyčnou tabulku Prodej tabáku - Tabak Verkauf. Nedivte se, že vystavená tabulka je tak otlučená, rezavá a proděravělá. Alois Tippelt z nedaleké osady Honzův Potok ji jako kluk našel při hře v řece Úpě, kam ji někdo po válce zahodil. Na výstavě jsou pěkně vedle sebe zavěšené „tabákové“ cedule s orlicí, dvoujazyčným a jen českým textem pod lvem. Na souboru deseti cedulí označujících lesní správu v Horním Maršově je vidět klesající úroveň jejich provedení. Nejhezčí exponát zapůjčilo Krkonošské muzeum. Zdobený dřevěný štít kanceláře lesníka připomíná úřad hraběcí rodiny Morzinů. První tři poválečné smaltové ovály se státním znakem se liší jen proměnou názvu jejich zestátněného majetku. Na mladších tabulích Lesního závodu Horní Maršov státní znak nahradily různé stromky a větvičky, od smaltu se přešlo

přes natíraný plech s malovaným šablonovým písmem k lepenému textu. Jinou skupinou jsou **referenční cedule** dokládající výrobce nebo stavitele díla. Při demolici České boudy na Sněžce našel cestář Pavel Darjanin mosaznou cedulku projektanta a zhotovitele unikátního vodovodu z Obřího dolu na Sněžku. Firma z Ústí nad Labem v roce 1912 postavila v Rudné roklí vodárnu s Peltonovým kolem, které pumpovalo vodu do výšky 320 metrů. Při úpravě pozemku kolem galerie Veselý výlet jsme našli výrobní štítek firmy J. M. Voith ze St. Pöltnu, která v roce 1909 dodala turbínu č. 3238 do sklárny v Temném Dole. Z celého vodního díla se zachoval jenom ten štítek. Výtvarně zdařilá je dvoujazyčná deska strojírenské firmy Františka Wiesnera z Chrudimi, připomínající stavbu lanovky na Černou horu v roce 1928.

Reklamní cedule a vývěsní štíty plně zklamání představují tabule živnostníků, kteří si je upevnili v roce 1945 na domy, aby je po zákazu činnosti po komunistickém puči v únoru 1948 museli uložit do kůlny či na půdu. Z dlouhých let nesvobody nám zbyly také **výstražné cedule** se zákazy a výhrůzkami. Při opravě chodníku nad lesním hrádkem Aichelburg jsme pod kamenem našli hliníkovou tabulku Schonung Betreten strafbar, tedy Hájeno - vstupovat je trestné. Tak během druhé světové války Němci uzavřeli celou oblast Černé hory, kde cvičili diverzní jednotky včetně vojska generála Vlasova. Další zákazové cedule máme z dlouho uzavřené a vojskem střežené státní hranice. Naopak přívětivé jsou **cedule turistické** s udáním směru, cíle a vzdálenosti. Ovšem i na turistických směrovkách jsme našli stopy nacionalismu, když v roce 1938 někdo barvou přetřel česká místopisná jména. **Informační cedule** mají nekonečně mnoho témat. Třeba deset různých provedení čísel popisných z domů v údolí Úpy. Maršovský zahradník Josef Toman před dvaceti lety našel dvoujazyčnou plechovou tabulku, kterou obecní úřad Maršova III. povolil přejíždění mostu u Piettyho elektrárny se zatížením do 15 metrů. Přetížení se trestalo pokutou 20 Kč. Při hloubení základů dnes již otevřeného sportovního a turistického obchodu u Lesního domu v Janských Lázních Zdeněk Formánek vykopával hraniční ceduli úředně zaniklé obce Maršov I. Tady procházela hranice mezi císařskými lesy s osadou Černá hora a trutnovským panstvím už v 16. století. Na výřezu Hüttelovy mapy na 2. straně si pod klausou povšimněte poznámky „die trautnausch grentz“, tedy trutnovská hranice. Tehdy vytýčená linie platila později jako katastrální hranice čtyř století. Až v padesátých letech tato část Maršova připadla k Janským Lázním. Nepotřebná cedule jako mnoho jiných zmizela. Výstava v galerii Veselý výlet, která potrvá do ledna 2012, jen několik takových vytáhla opět na světlo. Jestli o podobných cedulkách s příběhem z kraje pod Sněžkou víte, uvítáme jejich zapůjčení.

VESELY VÝLET

ochranná známka

Sezónní noviny Veselý výlet, Temný Důl čp. 46, 542 26 Horní Maršov, tel. 499 874 298, fax 499 874 221, e-mail: info@veselyvylet.cz, www.veselyvylet.cz, vydavatel/redaktor: Miloslav a Pavel Klimešovi, jazyková úprava: Věra Pokorná, Jarmila Klimešová, grafická úprava: Květa Krhánková, ilustrace: Květa Krhánková, Zdeněk Petíra, Stanislav Špelda, fotografie: Pavel Klimeš, A. Meissner, Wenzel Lahmer, Adolf Lehmann a archiv vydavatelů, sazba: Tisk OFSET a.s. Úpice, tel. 499 881 171, tisk: Garamon s. r. o. Hradec Králové, tel. 495 217 101, překlad do němčiny: Hans-J. Warsow, překlad do polštiny: Helena Jankovská, Andrzej Magala, uzávěrka: 8. 6. 2011, náklad: 55.000 kusů, z toho 27.000 kusů v české, 20.000 v německé a 8.000 v polské verzi. Máte-li zájem o zaslání vydání Veselého výletu (příště 37/zima 2012) poštou, pošlete spolu s adresou 40 Kč, jste-li z České republiky nebo 190 Kč, jste-li v cizině nebo si noviny objednejte osobně v informačním centru Veselý výlet v Temném Dole nebo v Peci pod Sněžkou.

Veškerá autorská práva vyhrazena!

Hostinec U Zlaté koruny na náměstí v Horním Maršově zdobilo vývěsní prkno. Od 13. 8. je nejdelším exponátem výstavy v galerii Veselý výlet v Peci.

Označení pošty rakouským státním znakem na hlavní ulici v Maršově se nedochovalo, na výstavě uvidíte podobně provedenou původní orlici ze Žacléře.

V roce 1930 si u Špindlerovy boudy roztáhl turistickou mapu pravidelný návštěvník Krkonoš Josef Vintika. S dcerou Hanou, tehdy již provdanou za významného architekta Josefa Chocholu, brali hraniční sloup Republiky československé jako úplnou samozřejmost.

Referenční ceduli stavitele první lanovky v Československu odhalili v dolní stanici při slavnostním otevření 31. října 1928.

Zdeněk Formánek vykopal tabuli z pomezí obce Maršov I. jen kousek od místa, kde kdysi visela. Dnes je tu území města Janské Lázně.

V roce 1945 v Temném Dole vznikl Místní národní výbor, ale obec brzy připadla pod větší Horní Maršov. Narychlo vytvořené označení nového úřadu uschoval kominický mistr Bohumil Kučera.

Telefonování: Tel. čísla pevných linek východních a středních Krkonoš začínají trojčíslím 499 (ze zahraničí 00420 499). Informace o telefonních číslech 1180.

Městské a obecní úřady: Horní Maršov 499 874 156, Janské Lázně 499 875 101, Pec pod Sněžkou 499 896 215, Malá Úpa 499 891 157, Svoboda nad Úpou 499 871 105, Žacléř 499 878 510, Špindlerův Mlýn 499 433 226, úřední hodiny jsou vždy v pondělí a ve středu 8.00-12.00, 12.30-17.00.

Horská služba: celoročně je stálá pohotovost ve Špindlerově Mlýně tel. 499 433 239 (602 448 338). V zimě v Peci pod Sněžkou 499 896 233 je služebna v provozu denně od 7.00 do 22.00 (po této době 602 448 444). Další zimní služebny jsou v Janských Lázních 499 895 151 (606 157 936), v Malé Úpě na Pomezích Boudách 499 891 233 (606 157 935), Strážné 499 434 177 (606 157 934), Harrachov 481 529 449, 602 448 334, Rokytnice nad Jizerou 481 523 781, (606 157 932), Luční bouda v zimě 739 205 391.

INFORMAČNÍ CENTRUM VESELÝ VÝLET GALERIE - SMĚNÁRNA

v Temném Dole v Horním Maršově, tel.: 499 874 298

v Peci pod Sněžkou, tel.: 499 736 130

e-mail: info@veselyvylet.cz

www.veselyvylet.cz

denně 8.30 - 18.00

Informační centra Krkonoše - 2010 - IC Flora Benecko, PSČ 512 37, tel. 481 582 606, info-flora@benecko.com, www.benecko.com; TIC Černý Důl, PSČ 543 44, tel. 499 429 618, infocentrum@cernydul.cz, www.cernydul.cz; TIC Harrachov, PSČ 512 46, tel. 481 529 600, tic@harr.cz, www.harrachov.cz; CA Harrachtour Harrachov, PSČ 512 46, tel. 481 529 401, info@harrachtour.cz, www.harrachtour.cz; IC Veselý výlet Horní Maršov, PSČ 542 26, Temný Důl 46, tel. 499 874 298, info@veselyvylet.cz, www.veselyvylet.cz; IC Hostinné, PSČ 543 71, Náměstí 70, tel. 499 404 746, infocentrum@muhostinne.cz, www.infocentrum.muhostinne.info; IC Janské Lázně, PSČ 542 25, tel. 499 875 186, info@megaplus.cz, www.janskelazne.cz; IC Jilemnice, PSČ 514 01, Masarykovo nám. 140, tel. 481 541 008, info@jilemnice.cz, www.mestojilemnice.cz; IC Lánov, PSČ 543 41 Prostřední Lánov 39, tel. 499 432 083, infocentrum@lanov.cz, www.lanov.cz; IC Malá Úpa, PSČ 542 27, tel. 499 891 112, info@malaupe.cz, www.info.malaupe.cz; MIC Veselý výlet Pec pod Sněžkou, PSČ 542 21, tel. 499 736 130, info@veselyvylet.cz, www.veselyvylet.cz; IC Turista Pec pod Sněžkou, PSČ 542 21, tel. 499 736 280, turista@turistapec.cz, www.turista@turista.cz; IC Rokytnice nad Jizerou, PSČ 512 44, Dolní nám. 449, tel. 481 522 777, book@rvclub.cz, www.rokynice-info.cz; TIC Svoboda nad Úpou, PSČ 542 24, nám. Svornosti 527, tel. 499 871 167, info.ets@tiscali.cz, www.svobodanadupou.eu; TIC Špindlerův Mlýn, PSČ 543 51, Svatopetrská 173, tel. 499 523 656, tic@mestospindlerumlyn.cz, www.mestospindlerumlyn.cz; TIC Trutnov, PSČ 541 01 Trutnov, Krkonošovo nám. 72, tel. 499 818 245, vesely@trutnov.cz, www.trutnov.cz; RTIC Vrchlabí, PSČ 543 01 Vrchlabí, Krkonošská 8, tel. 499 405 744, info@krkonose.eu, www.krkonose.eu; TIC Žacléř, PSČ 542 01 Žacléř, Rýchorské nám. 10, tel. 499 739 225, muzeum@zacler.cz, www.zacler.cz.

Zdravotnictví: rychlá záchranná služba Trutnov a Vrchlabí tel. 155, záchranná služba 499 735 921, pro východní Krkonoše je pohotovostní služba v Trutnově 499 840 100, Nemocnice Trutnov 499 866 111, Pec pod Sněžkou lékař 499 329 340, chirurgie 499 329 346, zubní lékař 603 413 113, Horní Maršov 499 874 144, zubní lékař 499 874 166, dětské oddělení 499 874 143, Janské Lázně 499 875 116, Svoboda nad Úpou 499 871 140, dětské oddělení 499 871 287, Špindlerův Mlýn 499 433 344, chirurgie 499 523 864, lékárna je v Horním Maršově otevřena po-pá 8.00-12.30, 14.00-17.00, 499 874 121, ve Svobodě nad Úpou 499 871 264, ve Špindlerově Mlýně 499 433 335, pohotovostní služba Vrchlabí (i pro Šp. Mlýn) 499 421 155.

Policie: stálá pohotovost Trutnov a Vrchlabí tel. 158, dopravní nehody 974 539 251, služba Pec pod Sněžkou 499 736 233, Svoboda nad Úpou 499 871 333, Špindlerův Mlýn 499 433 333, městská policie Janské Lázně 603 345 538, městská Špindlerův Mlýn 499 433 354, 606 484 805, Žacléř 499 876 135.

Hasiči: stálá služba Trutnov 150, 499 848 411.

Meteorologická stanice v Peci pod Sněžkou 499 736 303.

Lesní hospodářství Vrchlabí ústředí 499 456 111, lesní správy: Horní Maršov 499 874 161, Pec pod Sněžkou 499 896 214, Svoboda nad Úpou 499 871 159, Špindlerův Mlýn 499 433 282.

Správa Krkonošského národního parku: středisko Pec pod Sněžkou 499 896 213, denně 8.30-12.00, 12.30-17.00, Harrachov 481 529 188 denně 8.30-12.00, 12.30-17.00, Špindlerův Mlýn 499 433 228, denně 8.00-12.00, 12.30-17.00, Horní Rokytnice nad Jizerou 481 523 694 po-pá 9.00-12.00, 13.00-16.00, Krkonošské muzeum Vrchlabí denně mimo pondělí 8.00-17.00 499 456 111. Muzeum v Obřím dole v Peci pod Sněžkou 499 736 311, denně 9.00-12.00, 13.00-16.30, Rýchorská bouda 499 895 107.

Bohoslužby: Horní Maršov sobota 16.30, Svoboda nad Úpou neděle 11.00, Janské Lázně neděle 9.30, Velká Úpa sobota 15.00, Mladé Buky neděle 11.00, Žacléř neděle 8.30, Špindlerův Mlýn neděle 10.00. Církev Československá husitská - Trutnov - Úpická 146, neděle 10.15., Janské Lázně - Betlém 1. neděle v měsíci 13.30, Farní sbor Československé církve evangelické, Trutnov - Úpická 163, neděle 10.00, Janské Lázně Sola Fide 8.30, Shromáždění sborů svědků Jehovových v sále království v Trutnově, Bojiště 103. Týdenní shromáždění: Každé úterý (18.45) a čtvrtek (19.00). Veřejné přednášky každou neděli od 9.30 do 11.30 a od 16.30 do 18.30.

Autoopravna a pneuservis: Svoboda nad Úpou - Hlávka 499 871 153, denně 7.00-12.00, 13.00-17.00, Mladé Buky - Štágl 499 773 263, pneuservis - 499 773 263, Autoklub Bohemia Assistance nonstop 1240, Žlutý anděl 1230.

Benzinové pumpy jsou ve Svobodě nad Úpou otevřeny denně od 6.00 do 20.00 hodin (Benzína, 499 871 128) a 6.00 - 21.00 (Lucraco Oil, 499 871 188), v Peci pod Sněžkou 6.00 - 22.00 (499 522 120), ve Špindlerově Mlýně denně 7.00-17.00 (neděle od 8.00, 499 433 295). Čerpadla s nepřetržitým provozem jsou v Trutnově a ve Vrchlabí.

Hraniční přechody: Od 21. prosince 2007 zrušeny kontroly na hranicích. Přezjezd hranice Pomezí Boudy - Przelęcz Okraj omezen pro vozidla do 3,5 tuny, Harrachov - Jakuszyce, Královec - Lubawka bez omezení.

Autobusy: předprodej místenek (pouze z výchozí stanice) a informace ve Špindlerově Mlýně 499 433 263, pondělí - pátek 8.00 - 16.00, v sezóně i v sobotu, popř. v neděli 8.00 - 13.00, Trutnov info 499 811 286.

Nové dráhy: Na Sněžku (Pec p. Sn., 499 895 137) denně v každou celou hodinu 8-18 hodin, v úseku Růžová hora - vrchol Sněžky podle počasí. Na Hnědý Vrch (Pec p. Sn. 499 736 375) denně 9.00-16.00, od 1. do 28. 10. jen pátek až neděle. Portášky (Velká Úpa, tel. 499 736 347) denně 8.30 - 17.00, od 15. 2. do 17.30. Černá hora (Janské Lázně, 499 875 152) denně v 7.30 a potom každou celou hodinu 8-18 hodin, Na Pláň (Šp. Mlýn - Sv. Petr, 499 497 215) a Medvědí (Šp. Mlýn, 499 433 384) denně 8.30 - 16.00 a v 18.00, Žalý so+ne 9.00 - 17.00 (Vrchlabí, 499 423 582), Lysá hora (Rokytnice, jen v zimě, 481 523 833), Čertova hora (Harrachov, 481 528 151).

Partnery Veselého výletu jsou horská sídla sdružená do Svazku obcí Východní Krkonoše. Termíny akcí najdete na adrese www.vychodnikrkonose.cz.

Horní
Maršov

Pec
pod Sněžkou

Žacléř

Malá
Úpa

Janské
Lázně

Černý
Důl

Hradní společnost
Aichelburg